

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО ЗАСТРАХОВАНЕ И ФИНАНСИ

Катедра „Застраховане и осигуряване“

АВТОРЕФЕРАТ

върху дисертационен труд на тема

**УПРАВЛЕНИЕ НА АГРЕГИРАНИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН
ПОРТФЕЙЛ НА ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛНОТО
ДРУЖЕСТВО (по примера на ЗАД „Алианц България“)**

**за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“ по докторска програма
„Финанси, застраховане и осигуряване“
в професионално направление 3. 8. Икономика**

**Докторант:
Орлин Ценков Пенев**

**Научен ръководител:
проф. д-р Радослав Габровски**

**С О Ф И Я
2019 г.**

Дисертационният труд се състои от въведение, изложение в три глави и заключение с общ обем от.....страници основен текст. В основния текст са представени 33 бр. таблици, 11 бр. фигури. Използваната литература и интернет ресурси наброяват 75 източника, а в допълнение са обособени 14 бр. приложения.

Авторът на дисертационния труд е докторант на самостоятелна подготовка към катедра "Застраховане и осигуряване" при Висше училище по застраховане и финанси – София

Защитата на дисертационния труд ще се състои на2019 г. от .. ч. в на Висше училище по застраховане и финанси – София, на заседание на Научното жури, назначено със заповед на Ректора.

Научно жури:

1.
2.
3.

Резерви:

1.
2.

Материалите по защитата са на разположение в библиотеката на ВУЗФ - София.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	5
1. Актуалност на изследваната проблематика	5
2. Цел, обект и предмет на изследването	6
3. Изследователски подход, методология и застрахователно-технически инструменти на изследването.	9
4. Информационната база на разработката.....	10
5. Степен на разработеност на проблематиката.	12
6. Научна и практическа значимост на изследването.....	13
II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	15
III. КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	19
Първа глава. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ НА АГРЕГИРАНИЯ КОРПОРАТИВЕН ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПОРТФЕЙЛ И НА НЕГОВОТО УПРАВЛЕНИЕ.....	19
1.1.Въведение в проблематиката.....	19
1.2. Концептуална рамка и алгоритъм на управлението на агрегирания застрахователен портфейл.....	20
1.3. Съвременни теоретични и управленски аспекти на генезиса и идентифициране на същностните характеристики на застрахователния портфейл	24
1.4.Типологизация и класификация на корпоративните застрахователни портфейли.....	29
1.5.Организационно - управленски функции и значимост на агрегирания портфейл за застрахователното дружество.....	38
1.6. Връзки и взаимоотношения на агрегирания застрахователен портфейл с параметрите на пазарната среда	41
1.7. Особенности на информационното осигуряване на анализа и управлението на застрахователните портфейли.....	47
Изводи и обобщения.....	52
Втора глава	53
ДИНАМИЧЕН МУЛТИКРИТЕРИАЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПРОФИЛА НА АГРЕГИРАНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“.....	53

2.1. Въведение в проблематиката	53
2.2. Анализ и оценка на количествените аспекти и параметри на агрегирания корпоративен портфейл.....	53
2.3. Анализ и типологизация на качествените аспекти и параметричните характеристики на агрегирания застрахователен портфейл.....	60
Предварителни изводи и обобщения	64
2.4. Анализ и типологизация според рисковите особености и параметри на агрегирания портфейл	65
2.5. Аналитични оценки на рисково чувствителни и „проблемни“ индивидуални портфейли /застраховки/.....	67
2.6. Аналитични оценки на генеративния потенциал и ефективността на агрегирания застрахователен портфейл..	68
2.7. Изводи и обобщения.....	72
Трета глава.....	72
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНИ ПОЛИТИКИ И МЕРКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“	72
3.1. Въведение в общите положения.....	72
3.2. Мотиви за въвеждане на рисково базирано оптимизиране и мониторинг на застрахователния портфейл.	73
Изводи и обобщения.....	78
IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	79
V. СПРАВКА ЗА ОСНОВНИТЕ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	81
VI. ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА	83
VII. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ	84

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследваната проблематика

Актуалността на една научна разработка се определя от значимостта на разглежданите в нея основен проблем или група проблеми, както и от съвременната ѝ поява точно във времето, когато потребността от тяхното идентифициране и решение се проявява като изключително наложителна. Настоящата дисертация е в съответствие с така посочените условия за актуалност, което се подкрепя със следните реални обстоятелства и факти:

- ◆ В условията на рисков базирания регулаторен режим „Платежоспособност II” рационалното холистично управление на корпоративния агрегиран застрахователен портфейл е абсолютно необходимо условие и гаранция за нормалното функциониране и стабилността на застрахователното дружество; за целта е наложително възприемането и прилагането на адекватни съвременни научно обосновани, теоретико-практически методологически подходи и инструментариум от страна на корпоративния застрахователен мениджмънт.
- ◆ Проучванията, констатациите и изводите от тях свидетелстват, че съвременните специализирани теоретико-методологически подходи, принципи и инструментариум на портфейлния мениджмънт в застраховането намират все още частично, ограничено или едностранчиво приложение, тъй като в застрахователната теория и практика те се третират твърде ограничено или почти липсват.
- ◆ Понастоящем все още са оскъдни или почти липсващи са задълбочени емпирични изследвания и солидни публикации относно подходите, методите и инструментариума на съвременния портфейлен управленски анализ и оценъчни алгоритми и пр..все още липсва необходимата

научно-теоретична и практически работеща база, която да служи на застрахователите при идентифицирането, анализа и оценката на корпоративния застрахователен портфейл, както и за своевременната, адекватна реакция на риска.

Изложеното по-горе потвърждава потребността от все още липсващата, но необходима, понастоящем, солидна научно-теоретична и практически работеща база, която да служи на застрахователите при рационалния рисков базиран портфейлен мениджмънт. Именно представените по-горе, а и някои други, обстоятелства са **основните мотиви** за ориентацията, изборът на темата и написването на дисертационния труд.

2. Цел, обект и предмет на изследването

Основната цел на настоящата разработка е: на базата на задълбочени предварителни проучвания, изследвания, многостранни анализи и оценки да се направи опит за формулирането на **методология и теоретико-практически алгоритъм (модел) за управление на агрегирания застрахователен портфейл**.

В контекста на основната цел попадат и следните **подцели**, насочени към:

- ♦ **Теоретичното осветляване и обосноваване на същността, функциите и значението** на агрегирания застрахователен портфейл.
- ♦ **Идентифицирането на портфейлните количествени, качествени, рискови аспекти и параметри, на генеративния портфейлен потенциал**, формиращи **общия портфейлен профила и рисковата му изложеност** необходими за рационалното управление на агрегирания застрахователен портфейл.

Обект на изследването е агрегираният (корпоративният) застрахователен портфейл на конкретно общозастрахователно дружество - ЗАД „Алианц България”, който все по-наложително трябва рационално да бъде управляван.

Предметът на изследването е управлението на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България”,

свеждащо се до идентифицирането, анализа и въздействието (и оптимизирането) върху **количествените и качествените параметри на портфейла, формиращи неговия икономически и рисков профил, генеративен потенциал, състояние и динамика в периода 2012 – 2016 година.**¹

Основната изследователска теза се свежда до следната формулировка:

Агрегираният застрахователен портфейл е основен компонент и базата, върху която се осъществяват всички дейности и от която зависи финансовата стабилност и жизнеността на застрахователното дружество като цяло. Това налага в условията на новата Европейска регулативна рамка прилагането на адекватен и рационален рисково базиран портфейлен мениджмънт, основаващ се на научнообосновани теоретико-практически подходи, методи и аналитичен оценъчен инструментариум и алгоритми.

Основната теза се подкрепя и прецизира от следните **авторови твърдения и подтези:**

- ♦ Понастоящем **портфейлната теория, както и някои твърде важни теоретико-методологически постановки по разглеждания въпрос и практическите алгоритми** в застрахователната сфера в България са **все още недостатъчно разработени.**
- ♦ Практически, понастоящем в застрахователните дружества портфейлният мениджмънт се ограничава до **управлението на отделни елементи на застрахователния портфейл, без да се прилага специализиран системен холистичен подход.** Специализираното управление на портфейла изисква, на базата на съответна обосновка, формулиране и приложение на адекватна система за управление.

¹ Тук е наложително да поясним, че емпиричните статистически данни се отнасят за периода 2012 – 2016 година поради обстоятелството, че окончателните официални данни за 2017 г. са публикувани от КНФ в края на месец септември 2018 г., когато аналитичната част на управленския анализ във втора глава на дисертацията беше вече написана и ползването на данните за 2017 г. не бе възможно, тъй като дисертационният труд би трябвало да се преработи изцяло.

- ♦ **Рационалният портфейлен мениджмънт е възможен** преди всичко когато обемът, качеството, структурата, параметрите и динамиката, т.е. общият профил на агрегирания застрахователен портфейл, е идентифициран, оценяван и опознаван достатъчно обективно, реалистично и задълбочено. Тези характеристики и параметри зависят още и от такива фактори, като: **рисковия апетит, рисковия капацитет и поведението на застрахователя в бизнес средата, а така също от големината, проявлението и развитието на риска във времето и пространството**, както и от други, непредвидени или наложени по силата на закона обстоятелства.

Във връзка и в съответствие с така формулираната **теза, поставената цел, изследваният обект и предметът** на настоящата разработка, са предопределени и следните **основни задачи**:

- ♦ **Разработване на същностно-съдържателна концептуална рамка и алгоритъм на управлението на агрегирания застрахователен портфейл.**
- ♦ **Идентифициране и анализиране на управленските аспекти на генезиса, същностните характеристики и функциите на агрегирания застрахователен портфейл.**
- ♦ **Разкриване и обосноваване на същността и функциите на агрегирания застрахователен портфейл;**
- ♦ **Разработване и представяне на схема за типологизация и класификация на корпоративните застрахователни портфейли.**
- ♦ **Извършване на динамичен мултикритериален управленски анализ и оценка на количествените, качествените параметри, на общия и рисковия профил на агрегирания застрахователен портфейл на изследваното дружество.**
- ♦ **Идентифициране и анализ на някои рисково „чувствителни“ и „проблемни“ застраховка.**
- ♦ **Формулиране и систематизиране на обобщаващи изводи и заключения.**

- ♦ *Определяне на конкретното съдържание (състав) на застрахователния портфейл, и класифицирането му по тип и вид с оглед на подбрани и възприети количествени и качествени критерии;*
- ♦ *Идентифициране и формулиране на възможни и адекватни управленски политики и мерки за оптимизиране и стабилизиране на агрегирания застрахователен портфейл на изследваното дружество.*

Така представените задачи могат да се разглеждат и като задачи на портфейлния застрахователен риск мениджмънт, който осезателно започва да се налага в застрахователния бизнес в глобален и национален мащаб.

3. Изследователски подход, методология и застрахователно-технически инструменти на изследването.

В процеса на изследванията, анализите и изведените заключения сме се водили от обективния факт, че **методологията идентифицира и подчертава характеристиките** на компонентите на научното изследване, т.е. на неговия обект, предмет, задачи и съвкупността от изследователските средства необходими за идентифициране и решаване на проблема, както и от обстоятелството, че тя формира необходимата представа за последователността в решаването на поставените задачи.

Методологичната база на изследването в настоящата разработка са **портфейлната концепция (подход), диалектичният и системният подход на познанието**, които разкриват възможностите за изучаване на икономическите феномени в тяхното развитие, взаимовръзка и взаимозависимост. В работата са използвани също така общите научни методи: **индуктивният и дедуктивният методи, методите на анализ и синтез, на научната абстракция, на групирането, сравнението, графични, таблични и други икономически, математически и статистически методи и инструментариум.**

Чрез формално **логическия подход и метода на дедукцията** са разгледани основните икономически категории, така и поня-

тията, имащи най-тесна връзка с анализа, оценката и управлението на агрегирания застрахователен портфейл. По-конкретно, при емпиричното изследване, изчислителната и оценъчна работа са приложени специфичните за застраховането подходи, трактовки, интерпретации и инструментариум от областта на: теорията, организацията и анализа в застраховането; застрахователната статистика (теорията на риска); финансовия мениджмънт и застрахователният риск мениджмънт.

В процеса на изследване, анализ и оценка на агрегирания портфейлен профил е приложен **и комплексният подход**, чрез който обектът на изследването и неговите структурно-съдържателни компоненти са изследвани и анализирани във възможно всички, според наличната статистическа информация, аспекти и параметри, на базата на които се идентифицира и подчертава обобщеният (комплексен) профил на изследваното явление.

При анализите и решаването на някои от основните проблеми са приложени, чрез съответно адаптиране някои методологии и инструментариум (формули, индикатори, съотношения и пр.) от други, сходни или близки (подобни) области.

4. Информационната база на разработката

Информационната база, върху която стъпва авторът на настоящата разработка, приложената изследователска технология и методология може да бъде диференцирана и обобщена **условно** в две основни направления.

- ♦ **Теоретико-методологическа база.** Тя обхваща проучени, селектирани, използвани и дискутирани, респ. опонирани, постановки, концепции, дефиниции публикувани във фундаментални трудове на чуждестранни (основно на руски автори), в специализирани учебно-методически литературни източници, научни статии, интернет ресурси, и пр. Водили сме се и от някои теоретико-методологични постановки и подходи на някои български автори в областта на теорията и практиката на застраховането, презастраховането, теорията на рисковете и риск менидж-

мънта. В дискуссионна форма и чрез други, подходящи за целите, подходи те са послужили като предмет и основа за изясняване и аргументиране на определени, свързани с изследването, категории, понятия, някои функции, както и представени авторови концепции главно от управленски и застрахователен характер. На определени места, където е необходимо са използвани и цитирани нормативни документи, регламентиращи национални и европейски практики и трактовки.

- ♦ **Емпирично-аналитична информационна база.** Авторът е използвал и цитирал разнообразни, подходящи основни и вторични законово допустими и публично достъпни източници на статистически данни като: *текущи и годишни финансови отчети и публикации на КФН, електронен регистър и официални отчети на застрахователите при КФН, първична и вторична текуща счетоводна и делова документация, годишни финансови отчети (основно за периода 2012 – 2016 г.), вътрешни, допустими за публикуване данни от статистически сводки и пр. на изследваното застрахователно дружество, кредитни доклади на БАКР, научни изследвания, частични и цялостни разработки у нас и в чужбина и пр., Интернет ресурси, статии и други публикации в специализираната преса, публикувани анкети, интервюта, консултации и др. със специалисти за доуточняване и верификация на установени констатации и изводи.* При разработването на някои части, предимно в третата глава, където са авторовите виждания и препоръки, за сравнителни цели и изводи са използвани, макар, че към момента са били все още неокончателни, но подходящи, официални статистически данни за 2017 и 2018 г. Използвани са и други подходящи, в една или друга степен за разработката, помощни информационни ресурси.

Всички емпирични статистически данни са систематизирани, обработени и анализирани от автора на дисертационния труд. Изследваният период е *от 2012 до 2016 г. , тъй като окончателните официални данни за 2017 г. бяха официално публикувани в*

края на месец септември 2018 г., когато емпиричната част (управленският портфейлен анализ) вече беше завършен и всякакви корекции на данни и емпирични анализи небяха възможни.

5. Степен на разработеност на проблематиката.

Проучванията показват, че проблематиката, свързана с управлението на агрегирания застрахователен портфейл у нас е съвсем слабо теоретически изследвана и разработена, макар, че фактически по-голямата част от дейността на застрахователните дружества е посветена и фокусирана именно върху управлението на техните застрахователни портфейли. В случая става въпрос за практическото приложение на солидни и системни теоретични изследвания, анализи, обосновки, концепции и пр., които у нас са все още твърде оскъдни. От проучванията си авторът установява, че по въпроса за портфейлния мениджмънт у нас са налице само някои незначителни, частични, кратки публикации и коментари на някои научни работници и специалисти от застрахователната практика. Конкретно по въпроса относно аналитичното изследване и управлението на агрегирания портфейл научна информация може да се намери в две научни разработки на един български автор ².

От проучванията докторантът установява, че най-много публикации конкретно по управлението и свързани с управлението на застрахователния портфейл са представени в Русия. По-значимите публикации и по-солидни теоретични и теоретико-практически концепции, дефиниции, обосновки, свързани с формирането и управлението на корпоративния застрахователен портфейл и неговата роля за стабилността на застрахователната компания са предимно руските автори **Яшина Н.М., Архипов А.П., Рязанцев, Р.А., Жигас, М.Г., Шинкаренко И.Э., О. Ю.**

² Имаме предвид двете разработки на автора: **ГАБРОВСКИ. Р. , ИР. МИШЕВА. *Общо застраховане***, курс за дистанционно обучение за специализанти, ВУЗФ, 2014 и **ГАБРОВСКИ. Р.** Лекционен курс (електронен вариант) по дисциплината „Рисково базирано управление на застрахователни портфейли“ за обучение в ОКС „магистър“ при ВУЗФ-София., 2017 г.
<https://moodle.vuzf.bg/course/view.php?id=345>

Рыжков, Потапов С. В., Соколова М. А., Сидоров А. Г., Л. А. Чалдаева,, А. А. Шибалкин, Никулина Н. Н., Березина С. В., Куликов С. В., Баранов А. , Кузменко, О. Г., Рубиный и В.И. Солдаткин, както и някои други, засегнали бегло тази проблематика във връзка с техни публикации по други сродни проблеми.

В процеса на проучванията се установи, че някои публикации по въпроса за управление на застрахователния портфейл са представени и от английски и американски автори като *Е. О. Oyatoye¹ and K. K. Arogundade, , Michael Reilly, Talbert Thomas.*

Относно *степента на завършеност на проблематиката*, свързана с управлението на агрегирания портфейл на застрахователната компания нашето становище се свежда до следното: *като имаме предвид динамиката на глобалния и националния застрахователен бизнес и предизвикателствата, пред които той е изправен в бързо променящата се и високо конкурентна бизнес среда, темата по тези въпроси не е възможно и няма да бъде напълно завършена някога; това е така, защото застрахователният бизнес се развива динамично и затова винаги и навсякъде трябва адекватно да отговаря на също динамичните и разнообразни обществени потребности.*

6. Научна и практическа значимост на изследването.

Научната разработката се базира до голяма степен на авторските проучвания на част от теоретичните постановки на показаните по-горе автори. В случая обаче *няма директно пренасяне на концепции, дефиниции, постановки и коментари, освен добросъвестно цитираните по необходимост и аргументи.* В дискуссионна форма чуждите становища са поставени от нас на подробен обективен критичен анализ, оценка и аргументирани заключения. Тези от тях, които сме преценили като адекватни на нашите цели, сме възприели със съответните констатации, критики и аргументи. Други, които по наша преценка не съответстват достатъчно на обективните реалности и не са убедителни, само са споменати или слабо засегнати. В теоретичната, а до голяма степен и в емпиричната част на изследването са предс-

тавени *собствени виждания, концепции и дефиниции относно същността, съдържанието, функциите, приложимостта и пр. на агрегирания застрахователен портфейл и неговата управление*. Целта ни е била да предоставим теоретично осветляване на проблематиката, свързана със същността и управлението на портфейла като важен елемент на съвременния корпоративен стратегически застрахователен риск мениджмънт. Предложени са теоретичен и логически модел (подход) и алгоритъм на процеса на изследване, анализ и оценка, както и възможни начини за оптимизиране на агрегирания застрахователен портфейл и неговото управление в застрахователното дружество. Авторовото убеждение е, че теоретичните постановки могат да бъдат използвани при вземането на управленски решения, при тренинги и при обучението на студенти и специалисти от областта на застраховането и други теоретични области. Все пак обаче, доколко изследването внася някакъв принос и доколко постановките са полезни, това ще определи уважаемата общественост и специалистите.

Практическата значимост на дисертационната разработка се основава на предложените на застрахователната практика системни подходи, алгоритъм, направления и методи на изследване, анализ и оценка на агрегирания застрахователен портфейл. Предложените практически подходи за оптимизиране на неговия профил и състояние във времето и пространството могат лесно и ефективно да бъдат приложени в практиката на българските застрахователни дружества. Следва да се има предвид обаче, че направените предложения съвсем не трябва да се схващат като „универсален шаблон“, „панацея“, абсолютно точно и стриктно приложим при всички застрахователи. Напротив, с оглед уникалността на всяко дружество, предложените постановки и алгоритми следва да се прилагат гъвкаво, адаптивно и в зависимост от потребностите от мениджмънта на всеки конкретен застраховател.

Авторът ще приеме с благодарност всякакви забележки и препоръки, които имат полезен положителен и основателно градивен характер.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Първа глава

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ НА АГРЕГИРАНИЯ КОРПОРАТИВЕН ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПОРТФЕЙЛ И НА НЕГО- ВОТО УПРАВЛЕНИЕ

1.1. Въведение в проблематиката

1.2. Концептуална рамка и алгоритъм на управлението на агрегирания застрахователен портфейл

1.3. Съвременни теоретични и управленски аспекти на ге- незиса и идентифициране на същностните характеристики на застрахователния портфейл

1.4. Типологизация и класификация на корпоративните застрахователни портфейли

1.4.1. Типологизация по структурните аспекти на корпоративния застрахователен портфейл.

1.4.2. Типологизация на застрахователните порт- фейли по основни качествени застрахователно-технически критерии

1.5. Организационно - управленски функции и значимост на агрегирания портфейл за застрахователното дружество

1.6. Връзки и взаимоотношения на застрахователния портфейл с параметрите на пазарната среда

1.7. Особености на информационното осигуряване на анализа и управлението на застрахователните портфейли

Изводи и обобщения

Втора глава

ДИНАМИЧЕН МУЛТИКРИТЕРИАЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПРОФИЛА НА АГРЕГИРАНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“

2.1. Въведение в проблематиката

2.2. Анализ и оценка на количествените аспекти и пара- метри на агрегирания корпоративен портфейл

2.2.1. Аналитично изследване и оценка на състоянието и динамиката на премийния приход

2.2.2. Оценка на състоянието и динамиката на изплатените застрахователни обезщетения

2.2.3. Характеристики и особености на портфейлните структури

2.2.3.1. Структурен профил на директното застраховане

2.2.3.2. Структурен профил според формата на застраховане

2.2.3.3. Структурен профил формиран на база активно и пасивно презастраховане

2.3. Анализ и типологизация на качествените аспекти и параметричните характеристики на агрегирания застрахователен портфейл

2.3.1. Аналитични оценки на степента на портфейлната диверсифицираност

2.3.2. Анализ и оценка на степента на симетричност /асиметричност

2.3.3. Оценъчни характеристики на степента на балансираност

Изводи и обобщения

2.4. Анализ и типологизация според рисковите особености и параметри на агрегирания портфейл

2.4.1. Анализ и оценка на рисковите характеристики и параметри на агрегирания застрахователен портфейл чрез вероятностните показатели и инструментариум

2.4.1.1. Анализ и оценка на агрегирания застрахователен портфейл чрез честотата на щетите

2.4.1.1.1. Анализ и оценка на общия рисков профил и изложеност на агрегирания застрахователен портфейл

2.4.1.1.2. Анализ и оценка на рисковия профил и изложеност на агрегирания застрахователен портфейл по формите на застраховане

2.4.1.2. Анализ и оценка на рисковия профил и рисковата изложеност на агрегирания застрахователен пор-

тфейл чрез рисковия показател „ощетимост на застрахователната сума“

2.4.1.2.1. Анализ и оценка на общата рискова изложеност и рисковия профил на агрегирания застрахователен портфейл чрез показателя „вероятност за щета“

2.4.1.2.2. Анализ и оценка на агрегирания застрахователен портфейл по структурни компоненти чрез показателя „квота на щетимост“.

2.4.1.2.2.1. Анализ и оценка на застрахователния подпортфейл „Директно застраховане“ чрез показателя „квота на щетимост“.

2.4.2. Интерпретация на рисковите аспекти и параметри на презастрахователните портфейли

2.5. Аналитични оценки на рисково чувствителни и „проблемни“ индивидуални портфейли /застраховки/

2.5.1. Аналитични оценки на портфейла на застраховка „Сухопътни превозни средства (без релсови превозни средства) – „Автокаско“

2.5.2. Аналитични оценки на портфейла на застраховка „Пожар, природни бедствия и други имущества“

2.5.3. Предварителни изводи и обобщения по въпроса

2.6. Аналитични оценки на генеративния потенциал и ефективността на агрегирания застрахователен портфейл

2.6.1. Концептуални аспекти на генеративния потенциал на агрегирания застрахователен портфейл.

2.6.2. Аналитична оценка на генеративния потенциал и финансовата ефективност на застрахователния портфейл чрез абсолютни финансови показатели

2.6.3. Аналитична оценка на генеративния потенциал и ефективността на застрахователния портфейл чрез ключови относителни финансови показатели

2.6.3.1. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на продажбите (на brutния премиен приход)

2.6.3.2. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на собствения капитал

2.6.2.3. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на активите

2.6.3.4. Аналитична оценка на генерираната платежоспособност на дружеството

2.6.3.5. Аналитична оценка на генеративния потенциал на портфейла и ефективността при нетния паричен поток от основна дейност

2.7. Изводи и обобщения

Трета глава

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНИ ПОЛИТИКИ И МЕРКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“

3.1. Въведение в общите положения

3.2. Мотиви за въвеждане на рисково базирано оптимизиране и мониторинг на застрахователния портфейл

3.3. Референции за структурни портфейлни политики

3.4. Политики по маркетинг, продажби и администриране на портфейла

3.5. Прилагане на гъвкава и адаптивна корпоративна тарифна политика

3.6. Ползи и препоръки по адекватността на презастрахователните програми и покрития

3.7. Приложение на ефективни корпоративни инвестиционни политики

3.8. Други рационални ситуационни политики и действия на дружеството

Изводи и обобщения

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРИЛОЖЕНИЯ

СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ

III. КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Първа глава. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ НА АГРЕГИРАНИЯ КОРПОРАТИВЕН ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПОРТФЕЙЛ И НА НЕГОВОТО УПРАВЛЕНИЕ

1.1. Въведение в проблематиката

Теоретичните постановки в тази част на разработката представят концептуалните рамки, служещи като база за изследванията и анализите в следващите раздели (глави) на дисертационния труд. Аргументира се, че предметът на настоящото изследване - ***управлението на агрегирания застрахователен портфейл*** - е част от общия стратегически мениджмънт на застрахователната организация (група, дружество и пр.). С оглед на авторовата ***идея, теза и цел***, вниманието е фокусирано по-конкретно върху ***изследването, анализа и управлението на профила, т.е. обемът, структурата, параметрите, съдържанието и текущото състояние*** на агрегирания застрахователен портфейл, като предпоставка и критичен фактор за стабилността и позициите на застрахователното дружество във времето и на пазара.. Всъщност в тази част на работата акцентът подчертано е поставен върху ***теоретичното изясняване*** на същността и особеностите на обекта и предмета на изследването. Това е резултат на убеждението, че агрегираният корпоративен застрахователен портфейл³, като основна икономическа категория, а така също като интегрален индикатор и управленски инструмент, заема централно място в рамките на застрахователното дру-

³ Този портфейл включва (обхваща и агрегира) индивидуалните портфейли на всички видове застраховки, които даден застраховател има законно право (лиценз) да упражнява.

жество и застрахователния бизнес като цяло. Това е така, защото той е резултат на всичко, което става и начинът по който това става в застрахователната организация и в бизнес средата, в която тя оперира.

1.2. Концептуална рамка и алгоритъм на управлението на агрегирания застрахователен портфейл

Подчертава се и се аргументира обстоятелството, че в рамките на цялостния корпоративен застрахователен мениджмънт управлението на агрегирания застрахователен портфейл заема централно място. Форматът и алгоритъмът, в който се развива авторовата концепция по разглежданата проблематика са представени най-общо чрез *фигура №1*.

Фиг. № 1. Обща концептуална рамка и алгоритъм на управлението на агрегирания застрахователен портфейл

Представената схема може да се смята за издържана и достатъчно показателна в теоретичен и практически аспект, тъй като тя отразява основните фази (етапите), логиката и обектите, върху които се фокусира вниманието на управляващия субект. Обхватът и съдържанието и всяка фаза предполагат съответни по-конкретни дейности (проучвания, анализи, изводи и пр.) за реализацията на поставените цели и задачи. Най-общо и накратко, тези дейности са представени в логическа последователност следващото изложение.

Освен чрез представените в **предложения алгоритъм** елементи (етапи, фази), като ефективно икономическо явление, управлението на агрегирания застрахователен портфейл се идентифицира най-вече чрез неговите **функции**, тъй като именно те представят неговата **същност, съдържание и полезност в действие**.⁴

В предложената концепция се отчита факта, че като част от общия (корпоративния) застрахователен мениджмънт, функциите на портфейлния мениджмънт са обвързани, в съответствие и почти напълно се припокриват с тези на по-висшата йерархическа система. А както е известно, функциите на корпоративния застрахователен мениджмънт са многостранно и обширно изследвани, анализирани и солидно аргументирани и утвърдени, което прави всяко преповтаряне тук излишно и евентуално спорно. При това положение, като се поддържа горното твърдение, авторът е склонен да предложи възприемането като **функции на портфейлния мениджмънт само на онези форми на целенасочено въздействие върху обекта на управлението (агрегирания портфейл), които са общовалидни и най-вече явно и безспорно са се доказали в практиката, като ефективни и реално съдействащи за постигането на корпоративните цели**. Като такива са посочени следните най-съществени (основни) функции на портфейлния мениджмънт ⁵, и в частност, конкретно на управлението на агрегирания застрахователен портфейл:

- а) Организационна функция**
- б) Научно-изследователска и аналитична функция.**
- в) Превантивна функция**
- г) Стабилизационна функция**
- д) Контролно-регулативна функция**
- е) Информационна функция**

⁴ Гаврийски, В. **Икономика на застраховането**. Изд. Фондация "Проф. Велеслав Гаврийски, София, 2002. Драганов, Хр. **Презастраховане**. София, изд. „Тракия-М“, I", 2001

⁵ Обръщаме внимание на обстоятелството, че тук става въпрос за основни функции на портфейлния мениджмънт, които са различни от тези, които са формулирани по-долу като функции на агрегирания застрахователен портфейл

Основният аргумент за така направеното предложение се свежда преди всичко до обстоятелството, че тези функции се базират на **общата управленска теория и методология, характерни и за други бизнеси и управленски дейности**. Различията са само в това, че в застраховането те се проявяват **по-специфично, съобразно някои особености на обекта, предмета на управлението и средата в която съществува управлявания обект** – вътрешната (застрахователното дружество) и външната среда, бизнес пространството и секторите с които то активно комуникира като цяло. Подчертава се, че така идентифицираните функции на управлението на агрегиращия портфейл произтичат от **основните цели и задачи** на застрахователното дружество и на неговия общ корпоративен мениджмънт. А целите и задачите на дружеството са фокусирани върху **поддържането на икономическа, финансова стабилност, рентабилност и платежоспособност на дружеството, а така също защита на интересите на неговите контрагенти (клиенти и партньори) и стабилни позиции на застрахователния пазар**.

Идентифицирани са основните задачи на портфейлния мениджмънт. Подчертава се, при отделните дружества те са многопосочни и разнообразни, т.е. варират в зависимост от дружеството фактори, които предопределят конкретните им цели, статус и дейност в бизнес средата. С оглед на това, някои от основните задачи, които по принцип портфейлният мениджмънт трябва да осъществява биха могли да се обобщят както следва: **рационална селекция и формиране** на корпоративния застрахователен портфейл; **перманентно и детайлно изследване и анализ, т.е. непрекъснат мониторинг** на профила, състоянието и стабилността на агрегиращия портфейл; **поддържане на оптимално диверсифициран, балансиран и ефективен** корпоративен застрахователен портфейл; **постигане на оптимално съотношение между риск и възвръщаемост** и оптимална рентабилност на дейностите и операциите, с цел **минимизиране на застрахователния, финансовия и икономическия риск** на дружеството; **поддържане на изискуемите регулативни капиталови изисквания** и осигуряване на **финансова стабилност** на портфейла и на застрахователното дружество като цяло; **поддържане на оп-**

тимални връзки и интегриране с другите функционални подсистеми и елементи на застрахователното дружество и неговия стратегически мениджмънт; **предоставяне на обективна и реална информация и препоръки** относно състоянието и проблемите на портфейла на корпоративния мениджмънт; **други задачи** съобразно конкретната ситуация и настъпващите промени.

Акцентираща се върху много важните обстоятелства, че функциите и задачите на управлението на корпоративния агрегиран застрахователен портфейл трябва да бъдат **целенасочени, гъвкави и адаптивни** към непрекъснато **променящата се бизнес среда и застрахователното регулиране**. Така те предопределят степента на ефикасност и ефективност на **ролята на разглежданния портфейлен мениджмънт**.

На базата на представените чужди и авторови постановки, концепции и критични анализи, след изложените разсъждения, се пристъпва към **дефинирането на управлението на агрегиращия застрахователен портфейл**. От извършените проучвания е установено, че явлението, в една или друга степен, е дефинирано многократно и многовариантно⁶, а така също е констатирано, че между отделните дефиниции са налице определени разлики. Установено е обаче, че в крайна сметка, всички дефиниции, по един или друг начин, стигат до едни и същи заключения, а именно, че то е важен и сложен процес, при който **целта е гарантиране икономическата и финансовата стабилност на кор-**

⁶ За подробности виж: Accenture: Managing your insurance portfolio: <https://www.slideshare.net/AccentureInsurance/managing-your-insurance-portfolio>; <http://www.insur-info.ru/press/58051/>; ГАБРОВСКИ, Р. Лекции (електронен вариант) по дисциплината „Рисково базирано управление на застрахователни портфейли“ за обучение в ОКС „магистър“ при ВУЗФ-София., 2017 г.: <https://moodle.vuzf.bg/course/view.php?id=345>; Insurance Portfolio Management, <https://www.quantifisolutions.com/insurance-portfolio-management>; Управление страховым портфелем в условиях кризиса <http://kasko-insurance.com/tariff/482> ЯШИНА Н.М. КЛАССИФИКАЦИЯ ТИПОВ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ ПО ВИДАМ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2013. – № 8-3. – С. 75-79; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=3885> (дата обращения: 26.04.2019).

поративния агрегиран застрахователен портфейл и на застрахователното дружество като цяло.

След задълбочен критичен анализ, а и с оглед на още много обстоятелства, авторът дефинира управлението на агрегирания застрахователен портфейл както следва:

Управлението на агрегирания корпоративен застрахователен портфейл е сложен холистичен (комплексен), многопосочен, междуфункционален, перманентен процес във времето и бизнес средата, системен подход за стратегически мениджмънт на всички рискове и състояния на агрегирания портфейл и застрахователната организация с цел гарантиране на тяхната оптимална икономическа и финансова стабилност и функционалност.

1.3. Съвременни теоретични и управленски аспекти на генезиса и идентифициране на същностните характеристики на застрахователния портфейл

Рационалното управление във всяка сфера налага преди всичко отличното познаване на обекта към който то е насочено. Това е валидно и за управлението на агрегирания застрахователен портфейл на застрахователното дружество, обстоятелство, което предполага познаването на неговата икономическа, генетично-съдържателна същност, свързаните с нея особености и аспектите, в които той се проявява. Подчертава се, че агрегираният застрахователен портфейл, в качеството си на **основна застрахователна категория и като фундаментален обект на застрахователния мениджмънт**, изисква и задължително трябва да бъде изследван многостранно и достатъчно задълбочено в оптимални времеви граници или екстремални ситуации.

Като отчита тези важни обстоятелства, на базата на задълбочени проучвания, предимно на чуждестранни и някои български специализирани публикации, се прави опит за представяне на **собствените концепции за агрегирания застрахователен портфейл, за неговия генезис, аспектите и параметрите**, формиращи неговия профил като обект на неговото управление.

Без да навлиза в излишни подробности и известни факти, **авторът акцентира главно върху онези моменти, които имат по-съществено значение за генезиса на портфейла и придобиват важни организационно-управленски аспекти и параметри за корпоративния застрахователен мениджмънт.** Аргументирано се заявява, че **генезисът (формирането) на корпоративния застрахователен портфейл фактически започва когато дружеството законово е напълно организирано, реално стартира бизнеса и започва действително да оперира на застрахователния пазар, т.е. формирането на портфейла започва със сключването на първите застраховки, с първите постъпления на застрахователните премии и плащанията по настъпилите щети.** Направен е опит колкото е възможно по-ясно и разбираемо да се идентифицира и аргументира значимостта на онези характеристики и параметри, които **представят организационно-управленските аспекти на агрегирания застрахователен портфейл и обуславят неговия профил, икономически статус и развитието му** в бизнес пространството и времето. Разкрити и подчертани са обективно съществуващи или пораждащи се обстоятелства и параметри на агрегирания портфейл, които трябва имат предвид от управляващите органи. По-конкретно, изтъкват се следните по-съществени обстоятелства, очертаващи неговата **сложна същностна характеристика:**

а) Агрегираният застрахователен портфейл е **генетически, т.е. произведен резултат от взаимоотношенията, процесите, както и на цялостния паричен оборот (основно в застрахователната дейност)** в рамките на застрахователното дружество и извън него. Следователно той е **сложен феномен, съвкупност**, където се пораждат, преплитат и си взаимодействат множество разнообразни материални и нематериални компоненти

б) Агрегираният портфейл на **всяко едно застрахователно дружество е уникален, неповторим** по отношение на **обхват, структура, състав, обем, стойности, икономически статус, рискови покрития** и други важни параметри.

в) Той е **генетически перманентно отворена**⁷ съвкупност, включваща разнообразни по **брой, физически състав, мащаби и стойност обекти и интереси**.

г) Агрегираният застрахователен портфейл е формиран (включва) от голям брой независими един от друг материални и нематериални обекти и интереси, с **различна рискова изложеност**, резултат на **независими едни от други покрити и непокрити**⁸ **опасности**.

д) Пряко свързани с агрегирания застрахователен портфейл са формиращите се **парични потоци в дружеството**, т.е. формира се **портфейлът на паричните потоци, финансовите ресурси и паричния оборот** на застрахователното дружество в **основната, застрахователната, дейност**. Именно този портфейл заема приоритетни позиции във взаимоотношенията с **предмета и обекта** на настоящото изследване и анализите – **рационалното управление на агрегирания застрахователен портфейл и неговите компоненти (индивидуалните застрахователни портфейли), характеристики и параметри, разглежда ни в техните парични (финансови) аспекти**.

е) Характеризира се със **стохастичност, т.е. чувствителност и неопределеност** при възникването и развитието на рисковите обстоятелства, явления и състояния на портфейла. Още по-конкретно казано, по-голямата част от всички рискове за застрахователя се пораждат именно в границите на агрегирания портфейл.

ж) Агрегираният застрахователен портфейл е съставен от повече или по-малко на брой **индивидуални портфейли (под-портфейли) на отделните застраховки.**, всеки от които притежава съответната специфика и профил.

⁷ По принцип при нормално функциониращите дружества той е отворена съвкупност, но в определени случаи, при определени условия, агрегираният портфейл може да се промени в затворена или стационарна съвкупност.

⁸ Наред с включените в застрахователната отговорност рискове, застрахованите обекти са застрашени и от други, непокрити, опасности, които въпреки тяхната незастраховаемост, влиянието им не може да бъде изолирано и те неминуемо в една или друга степен, въздействат върху рисковата изложеност на застрахованите обекти.

Авторът подчертава, идентифицираните по-горе аспекти са *едни от най-важните, първостепенни, характеристики и параметри на портфейла, касаещи приоритетно, рационално изследване, анализ и управление от страна на застрахователния субект*. Това аргументира твърдението, че агрегираният застрахователен портфейл е *икономически феномен с изключително сложен и динамичен профил*, който варира във времето и пространството в широки граници.

С оглед на рационалното управление, това налага още по-задълбочено идентифициране, изясняване и дискутиране върху същността, съдържанието и особеностите на агрегирания корпоративен портфейл, на базата на което става възможно формулирането на *приемлива дефиниция* за него, макар, че същността и съдържанието на понятието *„застрахователен, вкл. агрегиран застрахователен портфейл“* специалистите от теорията и практиката най-общо са наясно и безпроблемно го употребяват в ежедневието. Когато обаче трябва да бъде формулирано *стройно, научно-обосновано определение* за застрахователния портфейл, става ясно, че едно всеобхватно, пълно и абсолютно точно определение за агрегираният застрахователен портфейл, трудно би било формулирано. Това се потвърждава и от нашите проучвания на чуждестранните и някои български публикации по въпроса.

В българската теория и практика понятието „портфейл“, вкл. и „застрахователен портфейл“ навлиза в употреба от началото на пазарната икономика. Дотогава тези термини почти не се употребяваха⁹, защото се считаха за „буржоазни“, „капиталистически“ и несъвместими с постулатите на социалистическата наука. Вместо това застрахователния портфейл се разглеждаше и третираше като „застрахователна съвкупност“, „застрахователен състав“ или „застрахован състав“.¹⁰

⁹ Употребата на понятието се срещаше много рядко, главно при преводи на чуждестранна литература, общи застрахователни условия и други застрахователни публикации и документи.

¹⁰ Предимно в: **Гаврийски, В.** Икономика на застраховането. Изд. Фондация „Проф. Велеслав Гаврийски“, София, 2002; **Кацаров, Ив.** Застрахователна статистика. Наука и изкуство, София, 1956.

На базата на обширни и задълбочени проучвания на известни чуждестранни¹¹ и на някои български автори¹² се идентифицират различни, индивидуални, концепции и дефиниции за застрахователен портфейл. Чуждестранните автори представят явлението предимно в **количествен аспект (физически брой и стойностен обем¹³)**. Затова те могат да се квалифицират като **количествени концепции (дефиниции)** за застрахователния пор-

Кацаров, Ив. Теория на рисковете, Свищов, 1966; **Велеслав Гаврийски** Презастраховане. София, Преиздадено от Издателство Фондация "Проф. Велеслав Гаврийски", 2001;

Драганов, Хр. и М. Нейков. Анализ на дейността на застрахователното дружество. София, УИ „Стопанство“, 1999. **Драганов, Хр.** Презастраховане. София, изд. „Тракия-М“, I, 2001.и др. **Гаврийски, В. , Хр.Драганов, Й.Йотов, Б. Илиев, Р.Габровски.Организация и планиране на застраховането** [Учебник] : Ч. 1 - 3 Ч. 2-3 ... Свищов ВФСИ Д. А. Ценов 1978 и др.

¹¹ **Яшина, Н.М.** Сущность и виды страхового портфеля, Финансы, М. 6 февраля 2003 г.; **Яшина Н. М.** Концепция формирования и управления сбалансированностью страхового портфеля предпринимательских рисков. Монография / Н. М. Яшина, – Саратов: Саратовский источник, 2007 ; **Яшина Н.М.** Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. М., 2007; **Корнилов И.А.** Элементы страховой математики. /Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. 2003. – 337 с.; **Орланюк-Малицкая Л.А.** Платежеспособность страховой организации. – М.: ИЦ СО АНКЛ, 1993. Страхование: Учебник для вузов, обучающихся по специальностям: «Финансы и кредит» / под.ред. В.В. Шахова, Ю.Т.Ахвледiani – 2-е изд.,перераб. одоп. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2005. -511с. **Фадейкина Н.В.** Отечественная и зарубежная теория и практика анализа финансового состояния страховщиков / Н.В. Фадейкина // Авал: Сибирская финансовая школа. – 1996. – № 4, 5. **Шеремет А. Д.** Методика финансового анализа / Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. – М. : ИНФРА-М, 1995. Юрченко Л.А. Финансовый менеджмент страховщика. – М.: Юнити, 2001. **Гвозденко А.А.** Основы страхования. – М.: Финансы и статистика, 2000. Страховой портфель / Под ред. В.В. Аленичева. — М.: Сомитек, 1998. ; http://www.ukrpolicy.com.ua/ua/articles/EN_INS_g17a18

¹² **Велеслав Гаврийски** Презастраховане. София, Преиздадено от Издателство Фондация "Проф. Велеслав Гаврийски", 2001; Драганов, Хр. и М. Нейков. Анализ на дейността на застрахователното дружество. София, УИ „Стопанство“, 1999. **Драганов, Хр.** Презастраховане. София, изд. „Тракия-М“, I, 2001.и др

¹³ В случая имаме предвид, че поетата застрахователна отговорност се изразява чрез стойностния елемент (показател) **„застрахователна сума“**.

тфейл. Това се потвърждава от вариантите, в които той по един или друг начин се дефинира, а именно като:

- а) Фактически брой застраховани обекти;**
- б) Брой действащи застрахователни договори.**
- в) Съвкупност от покритите застрахователни рискове.**
- г) Обем на поетата застрахователна отговорност, изразен чрез общия размер на застрахователната сума.**

След аргументиран критичен анализ на установените чрез проучването концепции и дефиниции за застрахователен портфейл, авторът **аргументирано приема като достатъчно показателна и подходяща за целите на дисертационната разработка** следната дефиниция на проф. Радослав Габровски за агрегирания застрахователен портфейл:

„...той (портфейлът – бел. О.Пенев) е генетичен (произведен) резултат на взаимоотношенията, процесите и на паричния оборот основно в застрахователната дейност в рамките на застрахователното дружество; в патримониума на дружеството и бизнес пространството агрегираният застрахователен портфейл е сложен феномен, съвкупност, където се пораждат, преплитат и си взаимодействат множество материални и нематериални компоненти - сложни процеси, фактори, взаимоотношения между хора, права и правни интереси, парични отношения, потоци и пр.“¹⁴

1.4.Типологизация и класификация на корпоративните застрахователни портфейли

Изследването и анализът на структурата на агрегирания застрахователен портфейл и идентифицирането на неговия тип и типът на съставните му компоненти е необходимо и задължително условие за неговото рационално управление. Чрез структурните анализи и типологизацията управленските и регула-

¹⁴ ГАБРОВСКИ, Р. , ИР. МИШЕВА. **Общо застраховане**, курс за дистанционно обучение за специализанти, ВУЗФ, 2014 ; ГАБРОВСКИ, Р. Лекционен курс по дисциплината „Рисково базирано управление на застрахователни портфейли“ , 2017, тема IV.

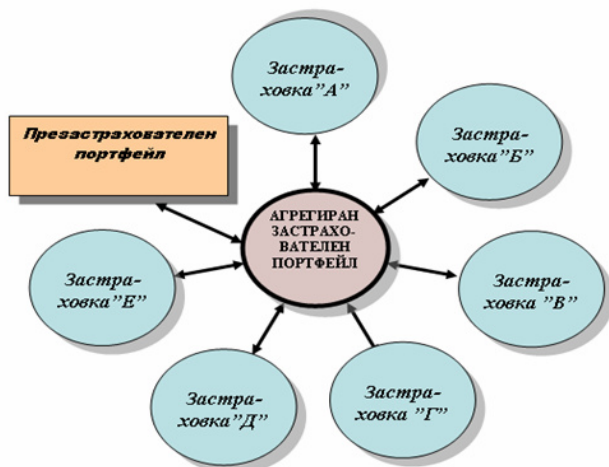
тивните органи (главно КФН) разкриват и придобиват реална представа за редица важни количествени, **стойностни и качествени параметри** и за **функционалния профил** на портфейла и на неговите подпортфейли.

1.4.1. Типологизация по структурните аспекти на корпоративния застрахователен портфейл.

В настоящото изследване вниманието е фокусираме основно върху два структурни аспекта - **хоризонтална и вертикална структура** на застрахователния портфейл.

Хоризонталната структура дава представа за броя на включените в агрегирания застрахователен портфейл застраховки, за които застрахователят е получил лиценз. Тази структура е **най-често предмет на изследване и анализи** от страна на управленските органи на дружеството и на регулативните органи, както и при научни разработки и пр.

Най-общо, хоризонталната структура на агрегирания застрахователен портфейл може да бъде представена чрез **фигура № 2**.¹⁵

Фиг. № 2. Хоризонтален структурен състав на корпоративен агрегиран застрахователен портфейл

¹⁵ ГАБРОВСКИ, Р. Лекционен курс за ОКС „магистър“

Хоризонталните структурни проучвания и анализи предоставят ценна информация за общия профил на агрегирания портфейл в много аспекти, но предимно в следните направления: *относителният дял на всяка отделна застраховка, т.е. дялът на индивидуалните застрахователни портфейли в рамките на корпоративния застрахователен портфейл; рисковия апетит на застрахователното дружество; предпочитанията на застрахователя към определени (целеви) застраховки, обекти и интереси; интензивната на маркетингова и пласментната (аквизиционната) дейност; степента на диверсифицираност, хомогенност, симетрия, респ. асиметрия на застрахователния състав и портфейлния профил и пр.*

Вертикалната (йерархична) структура представя агрегирания застрахователен портфейл в дълбочина. Тя се идентифицира чрез *низходящото му декомпозиране, при което неговите елементарни (съставни) структурни компоненти се стратифицират по йерархични равнища*. Йерархичната структура позволява да се визуализират в дълбочина и детайли причинно-следствените връзки между характеристиките и параметрите на структурните елементи от различните равнища на агрегирания застрахователен портфейл. Най-общо, вертикалната структура на портфейла е показано на фиг. № 3.¹⁶

Фиг. № 3. Вертикална структура на агрегирания застрахователен портфейл

¹⁶ ГАБРОВСКИ, Р. Лекционен курс за ОКС „магистър“

Хоризонталният и вертикалният портфейлен структурен анализ и свързаната с тях типологизации по принцип **не са изолирани един от друг и те следва да се извършват заедно в съответната последователност**. Все пак обаче това зависи от конкретните цели и подходи на аналитиците (управляващите субекти). Чрез двата вида структурни анализи се оформя **първата, най-обща, низходяща, класификация**, при която се идентифицират и ранжират следните **видове** портфейли: **агрегиран портфейл, индивидуални подпортфейли (портфейлите на отделните застраховки), рискови групи и подгрупи и пр.** Именно затова, логически и целесъобразно е, тези анализи да се възприемат като **първи, базисен, аналитичен етап** в процеса на **портфейлното управление**.

1.4.2. Типологизация на застрахователните портфейли по основни качествени застрахователно-технически критерии.

Като сложен, многоаспектен и динамичен феномен, агрегираният застрахователен портфейл, освен количествени, притежава и **качествени характеристики и параметри**, които определят **качественият профил** на застрахователните портфейли. Тези характеристики и параметри се формират, комбинират и поддържат в резултат на развитието и натрупванията на **количествените характеристики и параметри** във времето и пространството. Подчертава се, че чрез комбинирането и съчетаването на отделни или няколко количествени и качествени портфейлни характеристики и параметри се формират **типът или видът** на даден застрахователен портфейл.

Подчертава се, че в **българската теория и практика качественият аспекти** и свързаната с тях **типология**. В учебната литература, в много доклади, финансови отчети на застрахователните дружества и пр. се срещат спорадично или фрагментарно някои качествени елементи и характеристики на застраховател-

ните портфейли¹⁷, **но както в теоретичен, така и в практически аспект липсват по-задълбочени изследвания и публикации.**

Тематиката и проблематиката и класификациите, свързани с качествените аспекти на застрахователните портфейли в една или друга степен, са разработени и популяризирани в редица чуждестранни публикации - най-задълбочени изследвания са налице в съвременната руска специализирана застрахователна теория и практика¹⁸. С оглед на качествените характеристики и параметри, застрахователните портфейли се систематизират в няколко **основни и производни** класификации на **основните типове и видове** по няколко **единични и комбинирани критерии**.

Според критерия **„степен на рисковата изложеност, т.е. големината на риска“** се идентифицират следните типове (видове):

¹⁷ Преди всичко най-често се акцентира върху диверсифицираността, балансираността и финансовата устойчивост на застрахователните портфейли.

¹⁸ За подробности виж: Яшина, Н.М. Сущность и виды страхового портфеля, Финансы, М. 6 февраля 2003 г.; Яшина Н. М. Концепция формирования и управления сбалансированностью страхового портфеля предпринимательских рисков. Монография / Н. М. Яшина, – Саратов: Саратовский источник, 2007 ; Яшина Н.М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. М., 2007.; Корнилов И.А. Элементы страховой математики. /Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. 2003. – 337 с.; Орланюк-Малицкая Л.А. Платежеспособность страховой организации. – М.: ИЦ СО АНКЛ, 1993. Страхование: Учебник для вузов, обучающихся по специальностям: «Финансы и кредит» / под ред. В.В. Шахова, Ю.Т.Ахведиани – 2-е изд., перераб. одоп. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2005. -511с. Фадейкина Н.В. Отечественная и зарубежная теория и практика анализа финансового состояния страховщиков / Н.В. Фадейкина // Аваль: Сибирская финансовая школа. – 1996. – № 4, 5. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. – М.: ИНФРА-М, 1995. Юрченко Л.А. Финансовый менеджмент страховщика. – М.: Юнити, 2001. Гвозденко А.А. Основы страхования. – М.: Финансы и статистика, 2000. Страховой портфель / Под ред. В.В. Аленичева. — М.: Сомитек, 1998. ; http://www.ukrpolicy.com.ua/ua/articles/EN_INS_g17a18

а) Агресивен тип. Той се характеризира с **висока степен на риск, висока доходност¹⁹, но с ниска финансова устойчивост.**

б) Умерен тип. При този тип портфейли се наблюдава условно постоянна **средна (умерена) степен на риск и сравнително слаби колебания** в динамиката на риска и плащанията.

в) Консервативен тип. Характерна е **ниска степен на рискова изложеност, поносими, в количествено и стойностно отношение, застрахователни плащания (обезщетения) и ниска, но стабилна, норма на рентабилност**, зависеща обаче от пазарната конюнктура.

В цитираните руски публикации се предлага и друга класификация, базирана на комбинирането на три единични признака (критерии) **„застрахователни продукти - риск – доходност“**. В резултат на тази комбинация се формира следната класификация типове застрахователни портфейли:

а) Специализиран. Подчертава се, че този тип е формиран е от специфични, предимно **нови застрахователни продукти и подобрени продуктови варианти.**

б) Класически тип – от традиционни застрахователни продукти, услуги и рискови покрития. Характеризират се със сравнително **умерен риск и ниска доходност.**

в) Комбиниран (диверсифициран). В нормални условия, при подобни типове портфейли **рискът най-често е среден, а доходността е в умерена и не приемлива степен.**

В някои публикации²⁰, на базата на още по-разширено комбиниране на няколко портфейлни признаци, се предлагат и други типове застрахователни портфейли.**(табл. № 1),**

¹⁹ Понятието „доходност“ тук следва да се разглежда и разбира многостранно: по отношение обема на премийния приход, на разноските, на положителния финансов резултат, печалбата, рентабилността и пр.

²⁰ За подробности виж: <http://www.jourclub.ru/3/466/1/>; Яшина Н. М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика, Автореферат диссертации на соискание учёной степени доктора экономических наук, М.2007, с.2

Таблица № 1 Класификация на основните типове застрахователни портфейли

Типове портфейли	Степен на риска	Продуктова структура (номенклатура)	Характеристика на типовете портфейли
Агресивен	Висока	Специализирана	<i>Рисков, но високодоходен, ниско устойчив</i>
Консервативен	Ниска	Класическа	<i>Устойчив, ниска степен на риска, ниско доходен.</i>
Комбиниран (диверсифициран)	Средна	Комбинирана	<i>Умерено устойчив, средна степен на риска, умерено доходен</i>

Източник: <http://www.jourclub.ru/3/4661/>; Яшина Н. М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика, Автореферат диссертации на соискание учёной степени доктора экономических наук, М.2007, с.2

От систематизираната по-горе типология, на базата на критерия „брой“²¹ на отделните подпортфейли (застраховки), специалистите извеждат и следните, добре известни и в българската застрахователна теория и практика, два типа портфейли:

а) Диверсифициран, включващ по-голям брой различни видове застраховки (индивидуални портфейли). Предполага по-добро изравняване на риска и финансовите резултати и ефекти.

б) Недиверсифициран, противоположен на горния тип портфейл съдържащ по-малък брой подпортфейли.

Цитираните по-горе автори **Яшина**²² и **А.Г. Сидоров**²³, на базата на критериите **„поета застрахователна отговорност и финансови елементи“**. Този формиран от определен брой **важидни (действащи) средно срочни и дългосрочни застрахователни договори.** застрахователни обекти, рискови покрития, стойностни обеми (лимита) и пр. (за определен период -най-често година) Извеждат се следните два типа застрахователни портфейли:

²¹ Както беше посочено в началото , в случая става въпрос за формирането на качествени характеристики и типове портфейли на базата на определени количествени натрупвания

²² **Яшина, Н.М.** Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика, Автореферат диссертации на соискание учёной степени доктора экономических наук, М.2007, с.18-19

²³ **А.Г. Сидоров.** Роль страхового портфеля в формировании стратегии страховой компании. Финансы и налогообложение № 14, Окт. 2016.

а) **Балансиран застрахователен портфейл.** Квалифицира се като **ефективен портфейл с повишена финансова устойчивост, но с ниска доходност и сравнително ниска ликвидност.**

б) **Небалансиран застрахователен портфейл.** Този тип се квалифицира като твърде „неефективен портфейл от агресивен тип и с висока степен на риск“²⁴. Показва по принцип **висока степен на ликвидност, висока доходност, но се проявява по-често с ниска финансова устойчивост.**

След така направения обзор на по-популярните чуждестранни схващания относно портфейлната типологизация в дисертационния труд е представена и аргументирана една порядко споменавана класификация, която за българската практика заслужава съответно внимание, но все още като че ли се пренебрегва от някои застрахователи. Тя се базира на критерия **„симетричност“, респ. „асиметричност“.** Най-често се взема **предвид дялт на brutния или нетния спечелен премиен приход по дадена застраховка в общия обем на премиите** в агрегирания портфейл за определен период или даден момент. Така се формират два основни типа портфейли:

а) **„Симетричен“ портфейл.** Понятието „симетрия“, в застраховането следва да се разглежда и възприема в **преносен смисъл и условно**, тъй като в двата случая е налице съществена разлика²⁵. При „симетричния“ тип портфейли отделните индивидуални портфейли (застраховки) заемат приблизително еднакви или с малки разлики в относителните дялови стойности (относителните тегла на премиен приход). Изравняването на риска при симетричния портфейл е по-постижимо, но това зависи и от други обстоятелства, които вече бяха споменати по-горе.

б) **Асиметричен портфейл.** Противоположен на предходния тип, профил. В същност, в застраховането именно **степенята на портфейлната асиметрия** е сравнително по-значимият за мениджмънта **качествен профилен признак и рис-**

²⁴ Пак там. с.3

²⁵ Портфейлната „симетрия“ не се определя спрямо някакъв център, централна ос, пространство, а се разглежда само като разпределение на приблизително равни по процентен дял на отделните застраховки в рамките на агрегирания застрахователен портфейл.

ково обстоятелство, отколкото портфейлната „симетрия“. При него се наблюдава **концентрация, кумулиране и „изместване“** на тежестта на разпределението в портфейла, при което делът на една или две застраховки прекомерно надвишава делът на другите индивидуални портфейли (застраховки) в рамките на агрегирувания портфейл. В българската практика се наблюдават някои дружества с агрегиран портфейл, при които две-три застраховки заемат над 90-95 %, за сметка на други, при които делът им е „нулев“ или клони към нулата. Подобни асиметрични корпоративни портфейли са свързани с по-трудно изравняване на риска, дебалансиране на финансовите резултати и свързаните с това ефекти. Още по-опасно е положението ако асиметрията (големият дял) се проявява в полза на т.нар. **„дефицитни застраховки“**²⁶, при които потенциалният **застрахователно-технически риск е по-голям**. Следва да се отбележи още една важна особеност, която понякога води до неправилни съпоставки и заключения. Става въпрос за това, че в определени случаи се смята (отъждествява се), че ако профилът на агрегирувания портфейл е добре диверсифициран според броя на включените в него застраховки, той **е симетричен и обратно**. Собственото ни възражение ще изразим накратко, като кажем, че портфейлът действително може да включва голям брой застраховки, т.е. той да е диверсифициран, но индивидуалните процентни дялове са разпределени „асиметрично“.

Докторантът смята и акцентира, **че като сложно явление, с оглед на още по-прецизната му оценка, портфейлът може да бъде характеризирани и в други, още разнообразни и по-подробни направления, критерии и аспекти**. Така например, според критерия **форма на застраховане**, портфейлите биха могли да се класифицират като: **портфейли, формирани само от задължителни застраховки; портфейли, обхващащи само доброволни**

²⁶ Например автомобилните застраховки. Подобна ситуация се наблюдава и за структурата на целия български застрахователен пазар. За 2016 г. делът на премиения приход при застраховането на МПС е 70 %, а делът на изплатените обезщетения е 82,2 %. Последните са сметка на всички други застраховки; Виж. <http://www.fsc.bg/bg/pazari/zastrahovaten-pazar/statistika/obshto-zastrahovane/2016/>

застраховки; портфейли формираны от задължителни и доброволни застраховки. Според критерия „**вид застраховани субекти**“ портфейлите се диференцират на: **портфейли, формираны от юридически лица, портфейли, формираны от физически лица и смесени (от юридически и физически лица) портфейли.**

Във втора глава на разработката, при емпиричните изследвания и анализи, съобразно наличната статистическа информация, е извършена реална, научно-практическа типологизация на агрегирания портфейл на избраното застрахователно дружество по повечето от представените по-горе критерии.

1.5.Организационно - управленски функции и значимост на агрегирания портфейл за застрахователното дружество

Същността на всяка икономическа категория най-ясно се проявява чрез функциите, които тя изпълнява в бизнес пространството и в общественния живот като цяло, тъй като именно функциите представят категориите в действие. Този постулат е валиден и за агрегирания застрахователен портфейл на застрахователното дружество.

Проучванията ни показват, че с изключение на цитирания вече български автор, по въпроса за функциите на агрегирания застрахователен портфейл в българската специализирана застрахователна литература и в практиката липсват солидни разработки. В руската специализирана литература са налице ограничени на брой формулировки и съответни аргументи. Най-често се среща становището на цитираната вече **Н.М.Яшина**²⁷, а собствени концепции по въпроса дават и други руски автори – **Р.А.Рязанцев**²⁸, **Л.И.Чалдаева** и **А.А. Шибалкин** **А. А.**²⁹.. Концепции-

²⁷ За подробности виж: Яшина, Н.М. Сущность и виды страхового портфеля, Финансы, М. 6 февраля 2003 г.; Яшина Н. М. Концепция формирования и управления сбалансированностью страхового портфеля предпринимательских рисков. Монография / Н. М. Яшина, – Саратов: Саратовский источник, 2007; Яшина Н.М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. М., 2007.

²⁸ **Рязанцев Р. А.** Страховой портфель страховой организации: теоретический аспект // Известия ИГЭА. 2009. № 4. сс.35-36.

те и дефинициите на руските автори в достатъчна степен са представени и критично анализирани в дисертационната разработка и затова тук не се разглеждат.

Относно функциите на агрегирания застрахователен портфейл е представена и **собствена концепция на докторанта**. Тя се базира предимно на портфейлната роля и значение за бизнеса на застрахователното дружество и за обществото като цяло. Подчертава се, че когато едно явление играе определена роля, то тя се явява **комплексен резултат**, т.е. свързва се, с изпълнението на съответните му функции във времето и пространството. Формулирани, аргументирани и предложени са следните функции на агрегирания застрахователен портфейл:

а) Генеративна (генерираща, възпроизводствена) функция. Има се предвид реалния факт, че в рамките на корпоративната застрахователна съвкупност (агрегирания портфейл), във връзка с нейното формиране, разрастване и поддържане се осъществяват, комбинират и преплитат множество **разнообразни, многопосочни и сложни бизнес процеси, взаимоотношения, входящи и изходящи парични потоци, парични обороти и пр..** В **процесно-ролеви (функционален) аспект**, това е **бизнесът**, т.е. **специфичното „производство“** на застрахователното дружество, организирано, разширявано и управлявано от него за съзнателно и законосъобразно предоставяне на застрахователна защита, за **генериране на финансови ресурси, доходи, печалба**, както и за други цели. При това положение, **пределно ясно е, че основата върху която се базира цялостната дейност и финансовата устойчивост на застрахователя** е агрегираният застрахователен портфейл като генератор на стойностни потоци, положителни, негативни и други ефекти.. Казано по друг начин, ако липсва такъв портфейл, липсва и съответният бизнес. Следователно, това дава солидно основание да се твърди, че **възпроизводствената (генеративната) функция е основната функция на агрегирания застрахователен портфейл** и това винаги трябва

²⁹ За подробности виж: Чалдаева Л. И., Шибалкин А. А. Страховой портфель, его качественные и количественные характеристики // Дайджест-Финансы. 2011. № 5, сс.25-28

ва да се има предвид. Именно затова вниманието и цялата дейност на дружеството се фокусира върху него и рационалното му управление.

Дисертантът непретенциозно смята, че идентифицирането и дефинирането на най-важната – генеративната - функция е негов съществен принос за застрахователната теория и практика

б) Защитна функция. Тя е **целово-резултативна** на предходната функция, т.е. бизнесът на застрахователя е **поемането на отговорност за защита от рисковете и техните последици на други, външни, физически и юридически субекти (защитата на неговите реални клиенти срещу заплащане на застрахователна премия)**. сключили застраховка и включени в портфейла. Всички обекти и интереси, които не са включени в застрахователния портфейл остават извън застрахователната протекция, т.е. те са незащитени.

Защитната функция е определена като **целово-резултативна**, т.е. зависима от възпроизводствената, защото **ако застрахователният портфейл не генерира и възпроизвежда достатъчни обеми основни приходи (премии)** и положителни парични потоци, застрахователното дружество **няма да бъде в състояние да осъществява и гарантира** ефикасна и ефективна застрахователна закрила на клиентите си.

в) Стабилизационна функция. Тази функция произтича от обстоятелството, че застрахователният портфейл е основата, върху която се базира цялостната дейност на застрахователя. По-конкретно става въпрос за неговото оптимално състояние по отношение на неговите количествени и качествени параметри обем, динамика, диверсифицираност, балансираност на поетите рискове, доходност, резервите и пр. , които гарантират икономическата и финансовата стабилност на застрахователя. В това отношение трябва да се има предвид и много важният **стабилизиращ компонент** на агрегирания застрахователен портфейл – **презастрахователният портфейл**, формиран по пътя на активното и пасивното презастраховане.

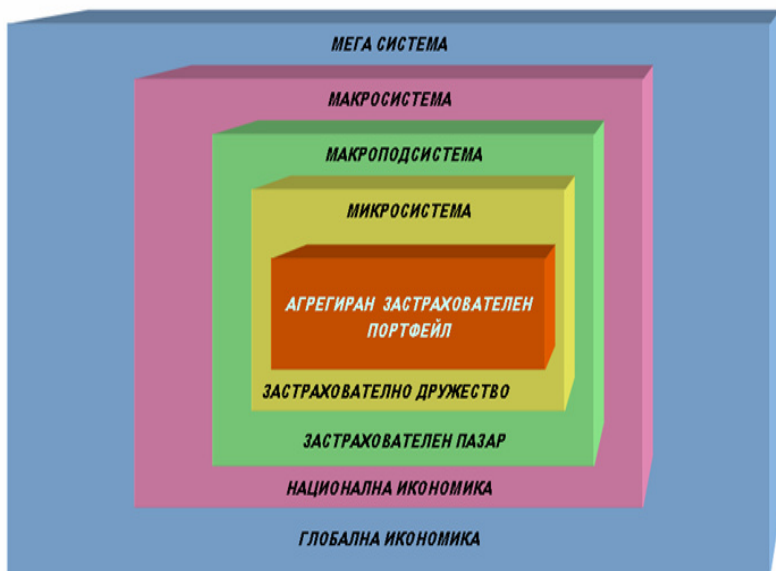
г) Информационна функция. Тази функция не се нуждае от особено подробна и убедителна аргументация, тъй като тя е

очевидна и безспорна. Достатъчно е да посочим, че застрахователят набира голям обем разнообразна информация от собствени проучвания, от своите клиенти, посредници, други институции и пр., която обработва, систематизира и изгражда солидна база данни за управлението на портфейла и целия си бизнес.

Идентифицирането на функциите на агрегиращия застрахователен портфейл е твърде сложна задача, а тяхното конкретно формулиране, систематизиране и аргументиране би повдигнало някои възражения или противоречиви дискусии. Обяснението на подобна ситуация се свежда до обстоятелството, че в същностно-съдържателен аспект, спецификата на агрегиращият портфейл го представя едновременно като **функционален резултат и като обект на оперативната дейност** и на стратегическия корпоративен мениджмънт на застрахователното дружество.

1.6. Връзки и взаимообусловености на агрегиращия застрахователен портфейл с параметрите на пазарната среда

Проблематиката, свързана с връзките и взаимообусловеностите на застрахователния портфейл е сложна и многоаспектна и всяко нейно изследване, колкото задълбочено да е то, винаги би се оказало недостатъчно, непълно и дискусийно. Това се дължи на обстоятелството, че портфейлът е компонент на една микросистема, застрахователното дружество, което е елементарна част от редица още по-сложни, по-висши, в йерархично отношение системи, с които по един или друг начин, дружеството комуникира - **глобалната мега система (глобалната икономика)** и нейните субординирани подсистеми, които се явяват външна среда за всички нейни компоненти, включително за застрахователното дружество и неговия агрегиран застрахователен портфейл. Най-общо тази системна йерархична субординация би могла да бъде представена чрез следващата фигура.

Фиг. № 4. Общ вид на йерархията и субординацията на икономическите системи

Подчертано е, че най-тесни и интензивни са връзките и взаимообусловеностите с **непосредствената външна среда – пазарната среда (националната икономика)** и нейните компоненти. Външната среда на застрахователното дружество е съвкупността от множеството условия, фактори, процеси, субекти и институции извън организацията, които перманентно влияят във времето и пространството и могат да окажат влияние в една или друга посока и върху неговия бизнес и резултатите от него. Макар и най-общо пазарната среда в дадена страна би могла да бъде представена чрез следната фигура.

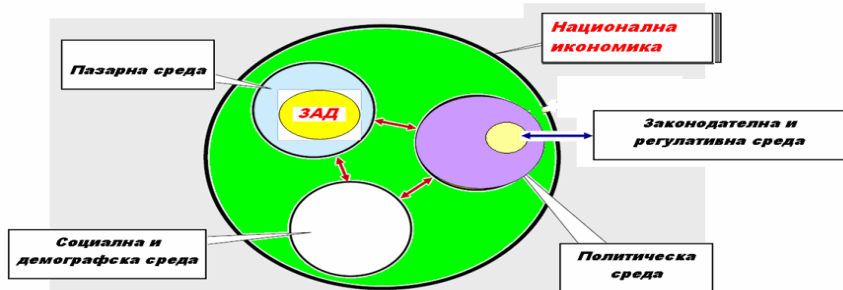

Фиг. № 5. Примерна схема и компоненти на пазарната среда на застрахователното дружество и агрегирания му застрахователен портфейл

Представените индивидуални компоненти на пазарната среда са обединени в съответни функционални, целеви и законосъобразно формирани подструктури, системи, подсистеми, сектори и звена, които осъществяват, регулират и поддържат „живота“ и нейното състояние. За връзките и състоянието на застрахователното дружество и неговия застрахователен портфейл най-голямо значение има т.нар. **„непосредствена външна (пазарна) среда, която тук е разгледана като национална икономика (стопанство)“**. Най-общо, основните структурни подсистеми на тази непосредствена среда, с които интензивно комуникира застрахователното дружество, съответно и неговия застрахователен портфейл, са следните:

- а) Икономическа (пазарна, бизнес) среда;**
- б) Институционална среда**
- в) Законодателна и регулативна среда**
- г) Политическа среда.**
- д) Социална и демографска среда.**
- е) Технологично-иновативна среда**
- ж) Международна бизнес среда**

Посочените среди, с които застрахователното дружество е в постоянен контакт и взаимоотношеност са подсистеми на по-голямата макро система – **националната икономическа система** на дадена държава. В най-общ вид те и мястото на застрахователното дружество (ЗАД) могат да бъдат представени както е показано на следващата фигура.

Фиг. № 6. Общ вид на националната икономика, нейните подсистеми (среди), връзките между тях и мястото на застрахователното дружество

В тази част на работата се подчертава, че състоянието и динамиката на корпоративния застрахователен портфейл зависи от много фактори, но предимно от поведението, интензивността и качеството на работата на **субектите на застрахователния пазар**. По-конкретно, става въпрос за:

а) Поведението и активността на самото **застрахователно дружество** като **компонент и основен субект** на пазара в предоставянето на адекватни и качествени **застрахователни продукти и обслужване**. Важни обстоятелства за динамиката (нарастването или свиването) на обема на агрегирания застрахователен портфейл са също **рисковият апетит, рисковият толеранс и рисковият капацитет** на застрахователното дружество

б) **Бизнес партньорите на застрахователното дружество**. Тук става въпрос за всички сродни национални и **чуждестранни бизнес организации**, които по един или друг начин съдействат за разширяване дейността, а следователно и на застрахователния портфейл, на застрахователното дружество

в) **Поведението и реакциите на потребителите**. Тяхното поведение зависи от редица фактори, някои от които обаче са предопределящи. Това са преди всичко **застрахователната и финансовата култура, отношението към риска, както и икономическия им статус**. За физическите лица, които са **елемент на демографската и социалната среда**, от съществено значение е тяхното **социално положение, равнище на доходите и реалната платежеспособност**. В случая обаче отново следва да се каже,

че ефектите от тези фактори са свързани и зависят от **активитета на застрахователното дружество**.

г) Активността на **пласментната мрежа, т.е. на директното предлагане и на посредниците – застрахователни агенти³⁰, професионални брокери, лизингови компании, както и други неспециализирани субекти, с функции на посредници**. В това отношение нараства значението и ролята на посредниците в аквизиционната и консултантската дейност, което от своя страна води до повишаване на **застрахователното проникване, на застрахователната плътност** и нарастването на обема на застрахователния портфейл.

д) **Поведението и активността на браншовите организации на застрахователи, посредници и на бизнеса**. В случая имаме предвид връзките и ролята на застрахователните и посредническите асоциации и фондации (напр. АБЗ, БАЗБ, АЗББ и пр.).

е) **Асортиментът на предлаганите застрахователни продукти и услуги, т..е. колкото предлаганите застрахователни продукти и услуги са по разнообразни, адекватни, качествени, надеждни и достъпни**, толкова повече те са приемливи от гражданите и бизнеса, което се отразява върху **физическия и стойностния обем и качеството на застрахователния портфейл**.

Върху формирането, обема и състоянието на агрегирания застрахователен портфейл дават отражение и някои процеси и състояния на застрахователния пазар и на застрахователното дружество. В това отношение са посочени следните:

а) **Конкуренцията на застрахователния пазар..** В зависимост от силните страни и конкурентните предимства на застрахователното дружество се определя обемът на работата, формирането на застрахователния портфейл, а от там и успеха на дружеството и обратно.

б) **Конюнктурата на застрахователния пазар**. Тя изразява неизбежните колебания и обективните промени на съвкупността от елементи на застрахователния пазар – процесите,

³⁰ Въпреки, че застрахователните агенти работят за конкретно дружество, все пак по статут те са субекти на външната среда.

събитията, търсенето и предлагането, динамиката на ценовата и неценовата конкуренция, тарифната политика на застрахователите, общата рискова ситуация в бизнес средата, платежоспособността на населението и пр..Подчертава се факта, че в зависимост от **обстоятелствата, посоката и степента на тяхното изменение към стимулиращо или задържащо застрахователното потребление се определя и обемът на дейността на застрахователя, респ. и на обема на неговия застрахователен портфейл.**

б) Репутацията на застрахователя.Това е един много **сериозен корпоративен ресурс (специфичен капитал)**, които винаги е бил определящ в работата и успеха на застрахователя на пазара. В това отношение достатъчно е да се отбележи само, че **коректният и надежден застраховател вдъхва доверие, гаранции и сигурност в клиентелата и успех на пазара като цяло.**

Върху дейността на икономическите субекти, включително и върху застрахователните дружества,, дават отражение и други елементи (сектори) на националното стопанство. В това отношение следва да се отбележи **институционалната среда**. Акцентирано е върху факта, че тя формира базата за производство, разпределение, размяна и потребление, елементите на тази среда засягат и цялата дейност на застрахователното дружество. Чрез **законодателните и регулативните функции и органи**, институционалната среда въздейства върху поведението и бизнеса на застрахователите на пазара. В това отношение пряко и подчертано въздействие оказват такива институти, като **КФН, в лицето на Застрахователния надзор, НАП, Сметната палата, съдебната система** и пр..

Върху дейността и ефективността на институционалната среда и нейните компоненти оказва влияние и **националния политически фактор** в лицето на **изпълнителната, разпоредителната, съдебната и законотворческата власт, най важен от които е Парламента на Р България.**

В съвременния свят изключително силно влияние оказва и играе решаваща роля за успеха на всички стопански субекти **технологично-иновативната среда**. Нейното влияние върху застраховането, застрахователната организация, включително и

върху нейния агрегиран застрахователен портфейл се проявява многопосочно. Много забележимо е това влияние, особено чрез **електронизацията на процесите**, именно в рамките на застрахователния му портфейл – **иновативни застрахователни продукти, схеми, комбинации, форми и начини на пласмент, контрол** и други направления, за които застрахователят има или търси възможности.

Върху разгледаните системи, подсистеми и условията в тях оказват влияние и определени **мега фактори**. Те се пораждат в глобалната (мега) среда и по един или друг начин оказват влияние върху развитието и състоянието на по-нискостоящите в йерархически аспект структури и системи. Става въпрос за **глобалните икономически и политически фактори**, които не са във властта на застрахователя и той не е в състояние да им въздейства, да противодейства или най-малко да управлява.

Световната стопанска конюнктура влияе върху националните икономики, застраховането и работата на застрахователите двупосочно.

В контекста на разглежданата проблематика следва да се спомене и влиянието на **международната и световната обстановка** върху националното застраховане, който наравно с другите бизнес браншове в една или друга степен е чувствителен към глобалните процеси, тенденции и сигурност. Спокойната обстановка в глобалната мегасистема предполага съответно спокойствие и предприемането на бизнес инициативи от страна на застраховател за увеличаване обема на работата, т.е. и на застрахователния портфейл и обратно.

1.7. Особености на информационното осигуряване на анализа и управлението на застрахователните портфейли

Въпросите, свързани с необходимостта, функциите, ролята и значението на информацията и информационното осигуряване в съвременния бизнес са многостранно и задълбочено изследвани и изяснени. Следва обаче да се имат предвид и реално да се отчитат особеностите на информацията, информационните из-

точници и нейното генериране в застраховането, застрахователното дружество и най-вече при анализа и управлението на неговия агрегиран застрахователен портфейл. Във връзка с темата на цялата разработка, става въпрос за идентифициране **особеностите на информационната база**, осигуряваща **информацията** при двете основни направления (области) – **управлението на агрегирания застрахователен портфейл** и при предшестващия го **управленски портфейлен анализ**. Именно те са двата основни и най-силно влияещи върху особеностите **комплексни фактори**.

Подчертава се, че по принцип и логически, особеностите на информацията и информационната база се предопределят от **целите и предназначението, т.е. за какво ще служи, тази информация**. В нашия случай тя е необходима и предназначена за **управлението на застрахователния портфейл на застрахователното дружество**. Трябва да се има предвид, **че информацията пронизва целия управленски процес и е абсолютно необходима за реализирането на основните му функции – анализ, планиране, организация, регулиране и мониторинг на застрахователния портфейл**. Следователно, въпросните особености трябва да се търсят в **същността, спецификата, целите и функциите** на този вид управление..

Първо. Управлението на агрегирания застрахователен портфейл е **иманентен елемент (част)** от общия стратегически застрахователен мениджмънт на застрахователното дружество. Следователно, неговите особености, както и свързаната с тях информация **имат връзка с особеностите** на цялостната управленска система на дружеството. При това положение особеностите на информацията се очертават особено при описанието и извеждането на специфични индикатори относно взаимното проникване и обвързването на целите, характеристиките, функционирането и състоянието на двата вида мениджмънт в дадено застрахователно дружество.

Второ. В същностно-съдържателен аспект управлението на агрегирания застрахователен портфейл притежава и съответната специфика, а именно:

а) **Специфичен обект на управлението** – корпоративният агрегиран застрахователен портфейл с всички негови специфични характеристики и параметри.

б) **Основната цел** - **формирането на ефективен финансов стабилен портфейл**, гарантиращ рентабилността и стабилността на дружеството на базата на рационалното **съотношение между приходите (изгодите), плащанията (обезщетенията) и разноските**.

в) Постигането на основната цел е възможно чрез поддържането на съответната степен на **оптималност между степента (големината) на риска и на доходите**. В този случай особеностите на необходимата и наличната и информацията се **свързват с риска, неговата величина, динамика и степен** на въздействие върху портфейла, а така също и с **подходите, методите, инструментариума и ефектите на застрахователния риск мениджмънт**, който също е част от стратегическия мениджмънт на дружеството.

Така посочените обстоятелства са свързани първият **комплексен фактор**, определящ спецификата на информацията в разглежданата сфера. Те **налагат при управлението на портфейла създаването на солидна, в количествено и качествено отношение, информационна база, която да се използва при емпиричните изследвания, управленския анализ и оценката на състоянието на портфейла**.

Особеностите на информацията и на информационната база при управлението на застрахователния портфейл произтичат от особеностите и изискванията на **втория комплексен фактор** – предшестващият вземането на мениджърски решения **управленски портфейлен анализ**. Той се явява много важен и **задължителен основен елемент на управленската система**, защото обезпечава управленските органи, особено **мениджърите-актюери и мениджърите-индъррайтъри, с необходимата информация, генерирана чрез съответните подходи, методи, застрахователно-технически и статистически инструментариум и пр.** при тяхната отговорна работа.

Особеностите на информацията и на информационното обезпечаване на управленския процес могат да се търсят още в

много направления, но някои от тях заслужават особено внимание.

На **първо място** В границите на управлявания обект – агрегираният застрахователен портфейл – протичат, преплитат се и си взаимодействат **традиционни икономически, чисто застрахователно-технически, организационни, рискови и други процеси**. Най-важната особеност в това отношение е, че необходимата актуалност, пълнотата, точността, оперативността, комплексността и аналитичността на информацията трябва да се постигне по отношение и в рамките на **сложна по съдържание, динамика и неопределеност (алеаторност) система**, каквато е корпоративният застрахователен портфейл.

Второ. Пряко свързани с предходните особености са и **особеностите на прилаганите методологии, техники и показатели**, които се явяват комплексни застрахователно-технически инструменти, съчетаващи **икономически, финансови и вероятностни характеристики**. Голямата част от тях по-природа **са разработени и специализирани за анализ и оценка на неопределеността, рисковата изложеност и големината на риска** на агрегирания застрахователен портфейл и на неговите компоненти (индивидуалните подпортфейли).

Най-типични за застраховането, и в частност при управлението на агрегирания застрахователен портфейл, са **особеностите на информацията**, генерирана чрез методите и индикаторите от областта на **застрахователната статистика, рисковата статистика, актюерството, теорията на вероятностите и риск мениджмънта**. Наред с традиционните икономически показатели, застрахователната теория и практика разполага и прилага голям **арсенал от специални, чисто застрахователно-технически индикатори, коефициенти и техни комбинации**, каквито са **квотите на щетимост, ощетимостта на застрахователната сума, рисковото бреме, среден и относителен среден риск и пр..** Но В настоящия контекст спецификата на тези измерители е обусловена и се проявява в **техните структури, логика, комбинации, терминология, интерпретации, целите и сферите на приложение**. Освен това, когато всички тези показатели се прилагат при анализа, необходим за управление на

застрахователния портфейл, всички те основателно могат да бъдат квалифицирани като рискови. Трябва винаги да се има предвид, че агрегирания застрахователен портфейл се формира, развива и променя своя профил и статус в зависимост от неговата рискова изложеност. Това е така, защото **рискът е иманентен на застрахователния портфейл, тъй като той потенциално и реално винаги съпътства и съществува в портфейлната съвкупност.**

В тази част на разработката се акцентира върху реалния факт, че в крайна сметка **спецификата на информацията и управленския анализ** при агрегирания застрахователен портфейл най-красноречиво се проявява при **тарифирането (ценообразуването) и тарифната политика на застрахователното дружество.** на базата на които се определят **застрахователните премии, т.е. цените на застраховките.** Елементите на застрахователната премия в една или друга степен, са свързани с развитието на риска. В общото застраховане величината на основните елементи на брутната застрахователна премия – **рисковата премия и добавката за сигурност** са най-пряко свързани с рисковата изложеност и риска при застрахователния портфейл. От големината на риска зависи размерът на застрахователната премия, на броя на сключените застраховки³¹, обемът на премийния приход, следователно физическия състав (броят на сключените застраховки и застрахованите обекти) и стойностния обем (паричният израз) на застрахователния портфейл.

Другата част от брутната застрахователна премия (цената на застраховката) е **добавката за разноси.** Някои от нейните елементи, напр. **аквизиционните разноси,** също имат до голяма степен пряка връзка с обема, състава и качеството на застрахователния портфейл³². Освен от размера на тези разноси обемът на портфейла зависи и от такива фактори като **застрахователната, рисковата политика, рисковия апетит, капацитет**

³¹ В случая имаме предвид, че ако размерът на застрахователните премии е достъпен и поносим, населението ще е по-склонно да сключва застраховки и обратно.

³² Имаме предвид мотивацията и стимулиращото въздействие на аквизиционните комисиони, разходите за реклама и пр.

на застрахователното дружество и пр., но също така от интензитета на застрахователната работа и застрахователния мениджмънт. Другите разноси са в по косвена връзка обема и риска на портфейла, но тя също не трябва да се игнорира, тъй като става въпрос за разходи имащи отношение с качеството и управлението на застрахователната съвкупност и дружеството като цяло.

Казаното до тук съвсем не изчерпва идентифицирането на всички **особености на информацията и информационното обезпечаване на управленския анализ.** Това е обширна тема и е възможно при по-многоаспектни и детайлни анализи на проблематиката. Но за **рационалното управление** на агрегирания застрахователен портфейл винаги и задължително трябва информацията и информационното обезпечаване на управленския анализ да са **максимално обективни, реалистични, надеждни и безпроблемно приложими** в портфейлния мениджмънт.

В заключение ще добавим, че изключително важна и специфична статистическа информация за управленския портфейлен анализ се генерира чрез **уникалните застрахователно-технически, количествени и качествени, абсолютни, относителни и вероятностни (рискови) индикатори и комбинациите между тях.**

Изводи и обобщения

Първа глава завършва с приемливи **изводи и обобщения.** След извършените теоретични изследвания, дискусии и предложения, се правят редица обобщени изводи, които фокусират вниманието върху онези идеи, постановки и предложения, които имат значение освен за емпиричните изследвания в следващите части на разработката, така и за както за застрахователната теория и практика. Особено внимание заслужават дефинирането на специализирания портфейлен мениджмънт, изясняването на същността, функциите на агрегирания застрахователен портфейл и подчертаната значимост на неговите количествени, качествени и рискови характеристики и параметри (особено качествените аспекти). В **обобщение,** теоретичното проучване и

изложение **дават добра основа и ориентири за разработване на емпиричния мултикритериален управленски анализ** във втората глава на дисертационното изследване.

Втора глава

ДИНАМИЧЕН МУЛТИКРИТЕРИАЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПРОФИЛА НА АГРЕГИРАНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“

2.1. Въведение в проблематиката

Структурата на втора глава, е разработена в и адаптирана в съответствие с поставените цели и възприетите подходи и методи в първата част на дисертацията. Тя би могла да се разглежда до голяма степен като **теоретико-практически изследователски алгоритъм** на емпиричното изследване и портфейлния анализ, наречен от докторанта **динамичен мултикритериален управленски портфейлен анализ**. Той е извършен на базата на реална и официална публична информация, чрез комплекс от традиционни и най-вече специфични, за застраховането, показатели, постулати и съответните анализи. **В предложения модел (алгоритъм) за управление на агрегирания застрахователен портфейл** анализът обхваща **четирите фази (втора, трета, четвърта и пета в схемата)**

2.2. Анализ и оценка на количествените аспекти и параметри на агрегирания корпоративен портфейл

Количественият анализ е фундаменталната част на управленския портфейлен анализ, защото почти всички качествени портфейлни характеристики и параметри неминуемо се предшества от повече или по-малко продължителни по време изменения в количествените характеристики.

Както е известно, в застрахователната теория и практика системата от количествени показатели за изследване и анализ на агрегирания застрахователен портфейл обхваща набор от някои общи и най-вече специфични, за застраховането, **абсолютни, относителни и вероятностни (рискови) измерители**.

Абсолютните количествени показатели се прилагат за извеждане на специфичните застрахователно-технически величини, на съответните икономически, финансови, рискови параметри, ефекти и пр. в **абсолютен размер** на известните застрахователно-технически величини: **брой практикувани застраховки, брой сключени, респ. отпаднали, застрахователни договори, общ размер на застрахователната сума (т.е. на застрахователната отговорност) на застрахованите обекти, размер на записаните, нетните и спечелените премии, размер на застрахователните обезщетения, крайният финансов резултат и пр.**

Относителните количествени показатели са съотношения, съпоставки и комбиниране на някои от посочените по-горе абсолютни и други величини. В резултат на подобни съпоставки и комбинации се получават съответни **коэффициенти, индекси, проценти, тегла, дялове и пр.**, които отразяват състоянието и промените в равнището на икономическите, финансовите и рисковите параметри на агрегирания застрахователен портфейл и неговите структурни компоненти (подпортфейли) за определен период или към даден момент във времето.

Управленският портфейлен анализ започва с анализи на **общите количествени (обемни) параметри на премиения приход и обезщетенията**, преминава през структурните и качествените оценки на портфейлните характеристики, за да се стигне до идентифицирането на **рисковия профил, параметри и ефективността** на агрегирания застрахователен портфейл, обстоятелства и предпоставки, които предопределят наложителните управленски решения.

2.2.1. Аналитично изследване и оценка на състоянието и динамиката на премиения приход

Представа за **записаният общ (с презастраховането) брутен премиен приход**, **записания брутен премиен приход само от**

директното застраховане, спечеленият нетен премиен приход и динамиката на последния в разглеждания период са представени в следващата таблица.

Година	Записан брутен премиен приход (х.лв.)	Записан премиен приход по директно застраховане (хил.лв.)	Нетен спечелен премиен приход по директно застраховане (хил.лв.)	Темп на изменение на нетен спечел. прем. приход (+/- в %)
2012	135 281.92	126 038.67	95 420.03	100.0
2013	128 237.87	119 241.05	94 905.23	0.5
2014	141 683.49	130 631.25	103 883.21	9.45
2015	157 075.92	145 841.20	125 204.08	20.52
2016	163 131.12	151 907.00	135 457.12	8.18

Най-общите констатации от представените данни дават основание да се направи изводът, че ЗАД „Алианц България“ благодарение на рационалния бизнес модел, адаптивните пазарни политики и риск мениджмънт развива активна и последователна бизнес стратегия и политики. Премийния приход при агрегиращия застрахователен портфейл, **в основните му видове и подвидове, бележи постоянен, но нормален ръст**. Това обстоятелство отрежда на дружеството съответното място и стабилните му позиции на застрахователния пазар. По-конкретно, според обема на премийния приход през изследвания период то е в първата петица на класацията, като заема пазарен дял между 9.0 и 10.0%.

Пазарен дял на ЗАД „Алианц България“ за периода 2012-2016

ГОДИНА	2012	2013	2014	2015	2016
Пазарен дял	10.1 %	9.0 %	9.9%	10.0 %	9.6 %

2.2.2. Оценка на състоянието и динамиката на изплатените застрахователни обезщетения

Застрахователните обезщетения са другият важен компонент на агрегиращия застрахователен портфейл и на неговия профил. По принцип, те са **основният разход (разходен център) на застрахователното дружество и на неговия паричен обо-**

рот който се явява като паричен **изходящ поток** от **по-висок йерархичен ранг (равнище)** и **са критичен ключов фактор за финансовия резултат и рентабилността на застрахователя.**

Структурата и динамиката на изплатените и получените по пасивно презастраховане застрахователни обезщетения още по-ясно се очертава във форматът и аспектите, представени в следващата таблица.

Общ профил на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ според изплатените и получените застрахователни обезщетения за периода 2012 – 2016 година					
Година	Общо изплатени застрахователни обезщетения (хил.лв.)	Изплатени обезщетения по активно пре-застраховане (хил.лв.)	Изплатени обезщетения по директно застраховане (хил.лв.)	Изплатени обезщетения по активно пре-застраховане (хил.лв.)	Получени обезщетения по пасивно презастраховане (хил.лв.)
2012	61 331.51	590.00	60 741.51	590.00	7 051.00
2013	69 230.92	210.00	69 020.92	210.00	20 526.00
2014	80 209.87	467.62	79 742.25	467.62	12 878.00
2015	110 968.53	730.95	110 237.58	730.95	36170.00
2016	77 619.77	400.60	77 219.17	400.60	7746.00

Прави впечатление, че общият размер на изплатените застрахователни обезщетения бележи непрекъснат ръст до 2015 г., когато той е най-голям. В отчетите и докладите се подчертава, че това се дължи на няколко много големи щети от катастрофични събития по застраховките „Пожар и природни бедствия“ и „Автокаско“. През следващата 2016 г. се наблюдава рязък спад в размера на обезщетенията с около 30 %. Това е начало на добра бъдеща тенденция в редуцирането на риска., особено когато се наблюдава тенденция на ръст на премийния приход. Този резултат е постигнат и се дължи основно на **положените усилия, контрол и реални действия** на **Рисковия комитет (РиКо) и Експертния състав**³³ при изследваното дружество, чиито рискови функции и цели са заложили в корпоративната му рискова стратегия.

³³ За подробности по въпроса виж: **Отчет за платежоспособност и финансово състояние ЗАД „Алианц България“ от 19.05.2017 г**

2.2.3.Характеристики и особености на портфейлните структури

Структурният портфейлен анализ е необходим и задължителен елемент на управленския процес и застрахователния риск мениджмънт на застрахователното дружество. Чрез него се установява степента на действителната **организираност, рисковата изложеност, финансовата стабилност и на рационалния мениджмънт** на портфейла и застрахователното дружество като цяло.

2.2.3.1.Структурен профил на директното застраховане

В контекста на портфейла „Директно (пряко) застраховане” се приема, че портфейлът е формиран от **всички сключени застраховки само по прякото застраховане**, а всички застрахователно-технически величини са **представени и анализирани чрез „нето” величини, т.е. изключени са стойностните величини (получени премии и изплатени обезщетения), т.е.** работи се основно с понятията **„спечелен нето премиен приход”, „нетни изплатени обезщетения”, „нетни съотношения”,** а в последствие и **„нетни квоти на щетимост”**. Общият структурен профил на „Директно застраховане” е представен на следващата таблица

Общ структурен профил на застрахователния портфейл „Директно застраховане” на ЗАД „Алианц България” според делът на основните застрахователно-технически величини за периода 2012 – 2016 година

Година	Застраховани обекти (бр.)	Обща застрахов. сума (хил.лв.)	Записан премияен приход по директно застраховане (хил.лв.)	Нетен спечелен премияен приход по директно застраховане (хил.лв.)	Темп на изменение на спечел. прем. приход +/- (%)	Пострадали обекти по Директно застраховане (бр.)	Чисто ⁷⁹ изплатени обезщетения по директно застраховане (хил.лв.)	Темп на изменение на обезщетенията +/- (%)
2012	682 453	31 824 511.56	126 038.67	95420.08	100.0	27 298	53690.53	100.0
2013	728 376	38 644 252.42	119 241.05	96424.11	- 0.5	33 963	48214.18	- 9.00
2014	790 257	39 466 003.53	130 631.25	104296.14	9.45	40 091	67331.87	39.65
2015	768 557	41 227 371.85	145 841.20	125 204.08	20.52	47 193	74067.58	10.00
2016	479 454	40 985 268.11	151 907.00	135 457.12	8.18	56 377	69473.17	6.30

⁷⁹Източник: Изчисленията са на автора по данните от официалната статистика и електронния регистър на КФН, кредитни доклади на БАКР, Годишни отчети и отчети за доходите на ЗАД „Алианц България”, и др. за периода 2012-2016 г.

Установява се, че абсолютният размер на **спечеления нето премиен приход бележи непрекъснат ежегоден ръст**, като той е най-значителен през 2016 г. Но през 2013г. е налице незначително понижение на темпа на растеж, което се дължи главно на продължаващия тогава спад (от около 5,2 %) на приходите от записаните бруто премии на дружеството, което пък се дължи в най-голяма степен на спада на brutния премиен приход по застраховка „Пожар и природни бедствия“.

За разглеждания период размерът на нетните обезщетения варира по отделните години, като през 2013 г. бележи спад, през следващите две години отбелязват ръст и отново намалява през 2016 г. Подобно движение на спад и растеж е нормално, тъй като размерът на обезщетенията зависи от обективното проявление и развитие на риска, при което влиянието на субективния фактор (застрахователя) е невъзможно или почти незначително. „Пикът“ на застрахователните обезщетения е през 2014 г.

Основният „принос“, т.е. основната причина както за обема (размера) на спечеления нето премиен приход, така и за генерирането на по-големия дял на нетните застрахователни обезщетения са четирите, т. нар. „големи“ (основни за портфейла) застраховки (87 – 89 %). Другите, т.нар. „малки“ застраховки генерират между 10 – 13 % от премийния приход и едва около 5-7 % от обезщетенията.

2.2.3.2. Структурен профил според формата на застраховане

Върху рисковата изложеност и стабилността на застрахователния портфейл съществено влияние оказва и формата на застраховане – задължителна и доброволна. От извършените анализи на данните и констатациите, **може да се направи предварителният извод**, че профилът и състоянието на портфейла „Директно застраховане“ ЗАД „Алианц България“ и на неговите структурни сегменти (подпортфейли) според формата на застраховане, предполагат **сравнително нормална обща рисковата изложеност и относителна балансираност на резултатите**, а самият портфейл може да се определи като **сравнително добре структуриран и с много малки изключения, финансово стабилен**.

2.2.3.3. Структурен профил формиран на база активно и пасивно презастраховане

ЗАД „Алианц България“ осигурява презастрахователно покритие за основните си видове застраховки **в съответствие с изискванията на Allianz SE Group**, като сключва договори с презастрахователи с **кредитен рейтинг минимум А (по скалата на S&P)**. В резултат на презастрахователната си дейност дружеството формира два подпортфейла – „Активно“ и „Пасивно“ презастраховане.

Данните в разработката показват, че през отделните години на периода абсолютният размер на получените премии при **подпортфейл „Активно презастраховане“** варира. През последните три години се забелязва относително стабилно постижение от около 11,2 млн. лв. През 2016 година е отбелязан лек спад в абсолютния обем.

Размерът на изплатените по активно презастраховане застрахователни обезщетения е незначителен. Това е много благоприятен факт както за равнището на рисковите, така и за финансовите индикатори. Аналогична е ситуацията и тенденцията на изменение и при относителния дял на обезщетенията. Относително тегло в общия обем на брутните обезщетения е в границите на 0.6 -0.7 %, а 2016 година дялът им спада на 0.5 %, величина, която е с около 30 % по-ниска спрямо дялът им през предходната 2015 г.

От така установените резултати може да се направи **най-общ предварителен извод**, че застрахователното дружество провежда селективна политика и предпазливост по отношение на активното презастраховане.

От данните за подпортфейл **„Пасивно презастраховане“** се установява, че абсолютният размер на отстъпените на презастрахователи премии варира по отделните години на периода. Определено може да се каже, че дялът (процентът) на отстъпените на презастрахователи **премии е в нормални, твърде разумни граници**. Сравнително ниският им обем е предпоставка и фактор за **намаляване обема на изходящия паричен поток (изтичането на премии) и за запазване на по-голямата част от премиения приход при дружеството в качеството му на седант**.

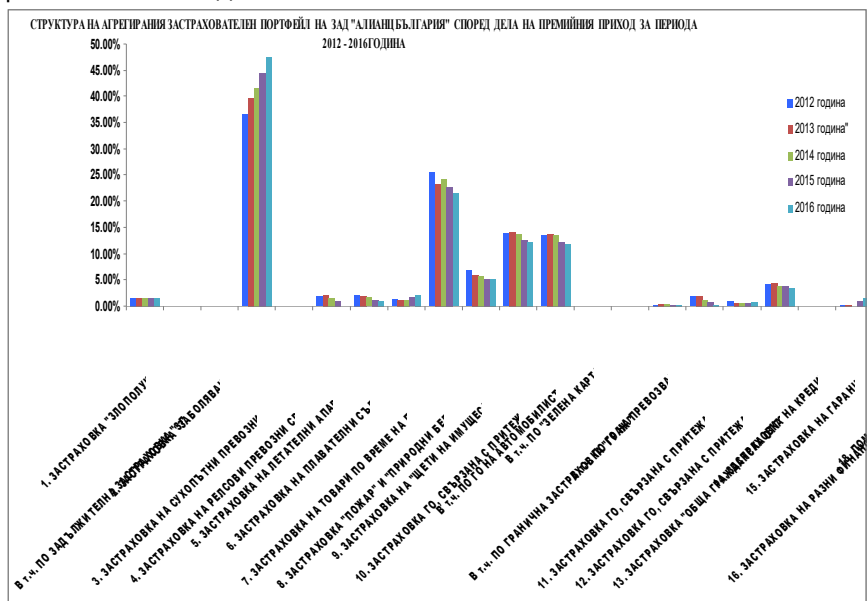
2.3. Анализ и типологизация на качествените аспекти и параметричните характеристики на агрегирания застрахователен портфейл

Анализът, оценката и типологизацията на качествените аспекти и параметричните характеристики е *третият елемент (фаза, етап) на алгоритъма на концептуалната рамка за управление на агрегирания застрахователен портфейл*. Проучванията на практиката показват, че значението на качествените портфейлни характеристики и параметри е известно на застрахователите, но в действителност като че ли се подценява и по въпроса се работи недостатъчно. Това твърдение се доказва от данните в статистиката на КФН и отчетите на дружествата относно структурата и профила на застрахователните портфейли на повечето дружества на националния пазар. За открояването на ефектите от динамиката на качествените характеристики, параметри и актуалния статус на агрегирания портфейл през изследвания период, изследванията и анализите са осъществени в няколко направления.

2.3.1. Аналитични оценки на степента на портфейлната диверсифицираност

Портфейлната диверсификация е целенасочен комплексен процес и средство за формиране и оптимизиране структурата на застрахователния портфейл. Тя е един от *основните „генератори“ на различни диверсификационни ефекти в застраховането*, включително на важни качествени характеристики, параметри и типове застрахователни портфейли. Чрез диверсификацията се цели рационално преструктуриране, трансформиране и комбинирание на застрахователни портфейли за постигането на оптимални структурни съотношения между индивидуалните застраховки, между формите) на застраховане (доброволни и задължителни, индивидуални и групови, застрахованите субекти, а така също и между предлаганите застрахователни продукти. От анализа на статистическите данни за изследвания период относно степента на диверсифицираност на агрегирания портфейл на ЗАД „Алианц България“ се установява, че от общо 18

броя статистически обобщени и наблюдавани от КФН видове застраховане, ЗАД „Алианц България“ предлага и сключва застраховки по 17 вида.

Графиката е показателна, че според броя на практикуваните застраховки портфейлът на дружеството е **диверсифициран в много голяма степен**. Това обаче е само единият вид диверсификация, която може да се квалифицира като **хоризонтална портфейлна диверсификация**. Последната се проявява **в рамките на агрегиращия портфейл, по-конкретно в портфейла „Директно застраховане“**. Въпреки високата степен на диверсификация **според броя на практикуваните застраховки**, за разглеждания период се наблюдава **концентрация (между 85-90 % през отделните години)** на премиения приход, главно към 3-4 от предлаганите застраховки (бизнес линии). Склонни сме да квалифицираме тази концентрация като **съществена качествена портфейлна характеристика** с наименованието **„браншова (подпортфейлна) концентрираност (в случая чрез 4 основни**

(„големи“) *застраховки*)³⁴. При това положение, *общият качествен профил* на агрегираният застрахователен портфейл на дружеството може да се определи като *нерационален и от не особено ефективен тип*³⁵. Причините за браншовата и рисковата концентрираност и *за други подобни ситуации са комплексни*. Най-често обаче, те интуитивно се свързват с *инерцията, навиците и предпочитанията* на бизнес фирмите и гражданите към сключването на застраховки. По конкретно, става въпрос за това, че *най-често като мотивиращи фактори се проявяват популярността, ориентацията, личните съображения и предпочитания на клиентелата предимно към традиционните и най-практикуваните застраховки*, както и *общата застрахователна култура на населението, подценяването на собствената рискова изложеност и риска при индивидуалните(личните) материални и нематериални интереси, недостатъчен разполагаем доход за застрахователна защита и пр.*

2.3.2. Анализ и оценка на степента на симетричност /асиметричност

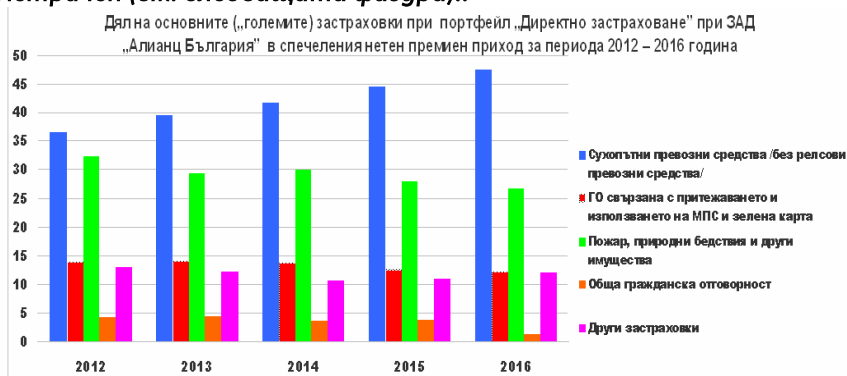
Степента на портфейлната асиметрия се проявява в определени периоди и ситуации като *специфично рисково обстоятелство*, че *според спечелените нето премии* при четирите основни („големи“) застраховки³⁶ сумарният (общият) им *дял варира в границите на 87 – 89 %.*, докато общият дял на другите –т.нар. „малки“ застраховки е в границите на *допълващите до общия обем на портфейла 11 – 13 %.*, ситуация, *която по същество дава съответно отражение, т.е. повишава се и степента на асимет-*

³⁴ При ЗАД „Алианц България“ това се застраховките „Сухопътни ПС (без релсови)“, Пожар, природни бедствия и други имущества“, „ГО на автомобилистите“ и „Обща гражданска отговорност“, които заемат най-големи дялове в портфейла.

³⁵ Има се предвид, че профилът може да бъде нерационален, но в същото време да не се проявява като неефективен, както това е типично при инвестиционния портфейлен мениджмънт.

³⁶ Застраховките „Сухопътни ПС (без релсови)“, Пожар, природни бедствия и други имущества“, „ГО на автомобилистите“ и „Обща гражданска отговорност“, които заемат най-големи дялове в портфейла.

ричност на целия агрегиран застрахователен портфейл. На базата на представените обработените данни и констатациите от тях, агрегираният застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ може да се квалифицира повече като **умерено асиметричен (вж. следващата фигура)..**

За периода ситуацията не е критична и **не е особено опасна за състоянието на портфейла и дружеството**, но може бързо да се промени по всяко време. По въпроса за степента на портфейлната симетричност в дисертационния труд са направени и други, коментари и заключения, които също могат да бъдат полезни за практиката на изследваното дружество.

2.3.3. Оценъчни характеристики на степента на балансираност

В тази част на дисертацията, на базата на проучванията (главно на чуждестранни публикации) е изяснена същността на понятието „балансираност“ в застраховането и ролята на степента на балансираност на агрегирания застрахователен портфейл за ефективността и стабилността на застрахователните операции и на застрахователното дружество като цяло. Очертани и анализирани са основните фактори и някои конкретни причини за проявлението на едни или други дисбаланси в портфейла. Авторът стига до заключението, че **балансираността на застрахователния портфейл е комплексен, синтетичен, и най-вече многоаспектен, качествен показател, зависещ от опреде-**

лени пазарни и непазарни фактори, при взаимодействието на които крайните ефекти са синергични и вероятностни. Някои от тези фактори са във властта на застрахователното дружество и до голяма степен то може да им въздейства, но други са непредвидими, неподатливи и неконтролируеми³⁷ и затова абсолютно и точно равновесие на портфейла не може и не бива да се търси. На базата на избрани подходящи **единични критерии, признаци и комбинации** от тях, е направен опит за идентифицирането на отделни аспекти и на **общия профил според критерия „балансираност на застрахователния портфейл“** при изследваното дружество. Според избраните критерии **„диверсифицираност“, „симетричност“ и оптимално съотношение между новосключените и действащите и прекратените застрахователни договори** застрахователният портфейл на дружеството се проявява като **относително балансиран и оптимално функционален тип**. Основният и много съществен аргумент за това твърдение е, че ЗАД „Алианц България“ е **успешно функциониращо, утвърдило се у нас и в чужбина застрахователно дружество**.

Предварителни изводи и обобщения

В съответствие с възприетия от автора дедуктивен логически подход и аналитичен алгоритъм, констатациите от детайлния анализ са представени 11 броя **предварителни изводи, обобщения и заключения относно изследваната проблематика**. Очертаните при извършения управленския портфейлен анализ количествени, структурни и качествени характеристики и параметри на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ представят както **в детайли, така и цялостно неговия профил и тип през разглеждания период**. В съответствие с изразените в началото авторови схващания, това са реални предпоставки и фактори за общата рискова изложеност на портфейла и на дружеството като цяло. Следователно, доказва се, че задълбоченият управленски портфейлен анализ е наложителен

³⁷ Като такива фактори ние смятаме природните явления, пазарната конюнктура, поведението на някои контрагенти и пр.

и неговата основна функция и задачите му са да изследва и установи рисковите характеристики и параметри на портфейла, които формират **общия му рисков профил и рисков тип**, за да бъдат реална и надеждна база за вземането на адекватни риск мениджърски решения. Именно това е целта при следващата аналитична част на настоящия управленски портфейлен анализ като етап (фаза) от интегралния портфейлен мениджмънт.

2.4. Анализ и типологизация според рисковите особености и параметри на агрегирания портфейл

За оценката на рисковете, застрахователната теория и практика предлагат както традиционни, практически и по-разбираеми подходи, методи и оценъчен инструментариум, така и сложни формулировки, модели, сценарии и пр. В разработката последователно и логически са приложени по-традиционни и най-често прилагани в застраховането традиционни теоретико-практически подходи, формулировки и оценъчен инструментариум³⁸.

2.4.1. Анализ и оценка на рисковите характеристики и параметри на агрегирания застрахователен портфейл чрез вероятностните показатели и инструментариум. Възприети и приложени са няколко основни, добре познати и най-често прилагани от застрахователната теория и практика **вероятностни рискови измерители**.

2.4.1.1 Анализ и оценка на агрегирания застрахователен портфейл чрез честотата на щетите..

2.4.1.1.1. Анализ и оценка на общия рисков профил и изложеност на агрегирания застрахователен портфейл. След извършените изчисления и систематизация на резултатите, установено е, че **броят на пострадалите застрахователни обекти бележи трайна неблагоприятна тенденция на увеличение,**

³⁸ За по-голяма яснота, в цялото изследване са използвани по-разбираемите формулировки, логика и символика на рисковите показатели, публикувани в различни теоретични и практически източници, ръководства, указания, инструкции и пр. поради което не е възможно цитирането само на един източник на информацията..

като в края на изследвания период това увеличение е твърде притеснително, тъй като **броят на пострадалите обекти през 2016 година е над 2 пъти по-голям от този през 2012 г.** Разкриват се неблагоприятни тенденции и повишена рискова изложеност на агрегирания застрахователен портфейл на дружеството

2.4.1.1.2. Анализ и оценка на рисковия профил и изложеност на агрегирания застрахователен портфейл по формите на застраховане.

а) При подпортфейл „Задължително застраховане“: От обработените данни ясно се очертава, че ежегодните величини на честотата на щетите при задължителното застраховане е значително **по-ниска даже от тези на целия агрегиран портфейл**, въпреки по-малкия обем на разглежданата съвкупност.

б). При подпортфейл „Доброволно застраховане“: за изследвания период, броят на пострадалите обекти ежегодно **е нараствал, докато броят на застрахованите обекти е намалявал.** Данните са показателни, че **именно характеристиките, параметрите и общия статус обуславят рисковата изложеност и развитието на риска при агрегирания застрахователен портфейл.**

2.4.1.2 Анализ и оценка на рисковия профил и рисковата изложеност на агрегирания застрахователен портфейл чрез рисковия показател „ощетимост на застрахователната сума“ Показателят „ощетимост на застрахователната сума“ (вероятността за щета)³⁹ **варира през отделните години** на изследвания период. При изглаждане на статистическия ред чрез линейната функция обаче, се **очертава тенденция на повишение на показателя** По отношение формите на застраховане - потвърждава се фактът, че по-голям обем (около 5 – 6 пъти) застрахователни обезщетения са изплатени по доброволното застраховане.

2.4.1.2.2. Анализ и оценка на агрегирания застрахователен портфейл по структурни компоненти чрез показателя „квота на щетимост“. **2.4.1.2.2.1 Анализ и оценка на заст-**

³⁹ Този показател се използва най-често за калкулиране на рисковата премия в структурата на brutната премия. Той е използван и при калкулациите на съответното място.

рахователния подпортфейл **„Директно застраховане“** чрез показателя **„квота на щетимост“**. Както при агрегирания, така и при портфейла **„Директно застраховане“** брутните квоти на щетимост през изследвания период са **ниски и на твърде приемливи рискови равнища**, че до 2015 г. двата показателя **бележат тенденции на нарастване**, а през 2016 година се отбелязва рязък спад. Анализите показват, че абсолютният размер и равнището на квотата на разносните е твърде висока, която **бележи до 2015 включително, тенденция на лек спад, но остава твърде висока – около 44 %**. Тя дава най-силно отражение върху изключително **високата (над 100 %) комбинирана квота на щетимост**, което е обезпокоителен проблем.

2.4.2.Интерпретация на рисковите аспекти и параметри на презастрахователните портфейли. От обработените данни и анализиранияте резултати основният извод е, че поради благоприятното развитие на риска и ниските величини на квотата на щетимост, следователно и активното презастраховане като цяло, не дават сериозно „натоварване“ на рисковия статус на агрегирания портфейл. Пасивното презастраховане осезателно влияе върху понижаването на рисковия показател **„квота на щетимост“** при портфейл **„Директно застраховане“**. Много съществено е понижението през най-щетоносната 2015 година, когато са изплатени най-много щети, но благодарение на аранжираното презастрахователно покритие квотата на щетимост е понижена с над 28 %.

2.5. Аналитични оценки на рисково чувствителни и „проблемни“ индивидуални портфейли /застраховки/

2.5.1. Аналитични оценки на портфейла на застраховка „Сухопътни превозни средства (без релсови превозни средства) – „Автокасco“ На базата на изведените стойности на основните рискови показатели, се установява, че за периода 2012 – 2016 г. портфейлът е **най-рисковият структурен елемент (подпортфейл) в цялата застрахователна съвкупност на изследваното застрахователно дружество**. това се дължи предимно на високите квоти на разносните, но въпреки това заст-

рахователят не е в дефицит, а е реализирал икономии, по това перо, тъй като в ЗТП на застраховката са калкулирани по-високи абсолютни стойности на добавката за разноси. Съгласно възприетите критерии за типологизация на портфейлите, той може да бъде определен като **агресивен тип с висока степен на риск, висока доходност, но с относително ниска финансова устойчивост**. От теоретична и практическа гледна точка обаче този портфейл може да бъде определен като основен генератор на **негативни ефекти в агрегирания портфейл** и които го представят като **най-дефицитен и с повишена рискова изложеност**.

2.5.2. Аналитични оценки на портфейла на застраховка „Пожар, природни бедствия и други имуществa“ При този подпортфейл най-силно впечатление правят **изключително високите стойности на разходния показател „квота на разностите, а“** комбиниранията квота на щетимост **остава над 100 %, като само за щетносната 2015 г. тя е 134 %**. Доказано е, че за изследвания период най-големи обеми разноси, надхвърлящи калкулираните в ЗТП, са в перото „Други административни разходи“.

2.6. Аналитични оценки на генеративния потенциал и ефективността на агрегирания застрахователен портфейл

2.6.1. Концептуални аспекти на генеративния потенциал на агрегирания застрахователен портфейл. Генеративният потенциал произтича от **генеративната, т.е. „производствената“ функция**. Понятията „генеративен потенциал“ и „ефективност“ на агрегирания портфейл са проявление на синтеза на количествените и качествените характеристики и параметри на портфейла, формирани в резултат на действията на субективния фактор – застрахователя. Той отразява постигната степен и качество на „продуктивност“ и функционалност на портфейла към определен момент или период във времето.

2.6.2. Аналитична оценка на генеративния потенциал и финансовата ефективност на застрахователния портфейл чрез абсолютни финансови показатели първо, стойностните

обемите на генерираните финансови ресурси – размерът на премиения приход, на нетния паричен поток, финансовите резултати, маржът (размерът) на brutната и нетната печалба и пр.; второ, абсолютните финансови показатели са базисни компоненти (елементи) в структурите на алгоритмите и ключовите показатели за ефективност (възвръщаемост, рентабилност и пр.). Те се третират и анализират като първично генерирани основни ресурси (резултати) и като показатели за продуктивността и ефективността на генеративната способност на портфейла. Общата констатация и изводите са, че агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ е *оптимално ефективен и е в състояние да генерира добри положителни абсолютни финансови приходи (ресурси) и резултати.*

2.6.3. Аналитична оценка на генеративния потенциал и ефективността на застрахователния портфейл чрез ключови относителни финансови показатели. Тези показатели са систематизирани и представени в следващата таблица:

№	Видове рентабилност (ефективност) (%)	2012	2013	2014	2015	2016
1.	Брутна рентабилност на продажбите (БП)	8.1	11.5	- 4.6	7.3	5.5
2.	Нетна рентабилност на продажбите (БП)	7.3	10.4	- 3.9	6.6	5.0
3.	Брутна рентабилност на СК	18.8	23.6	-14.5	21.0	14.0
4.	Нетна рентабилност на СК	16.9	21.5	- 12.5	18.9	12.7
5.	Брутна рентабилност на активите	6.3	8.0	- 3.4	5.6	4.0
6.	Нетна рентабилност на активите	5.7	7.3	- 2.9	5.1	3.6
7.	Операционен индекс (доходност) на НПОД	0.6	6.6	-60.0	17.3	81.0
8.	Рентабилност на НПОД	8.1	11.5	- 4.3	7.3	5.5

2.6.3.1. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на продажбите (на brutния премиен приход) Данните свидетелстват, че brutната рентабилност на продажбите *бележи обща тенденция на спад*, особено през последните три години. Основна причина за това е повишеното *негативно развитие на риска* (главно от катастрофичната юлска градушка през 2014 г) и свързаните с това големи размери на обезщетенията, плащанията на които продължават през, даже и след 2016

2.6.3.2. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на собствения капитал. Тя е много важен индикатор за *икономическия потенциал и рисковия капацитет на застрахователя да поема рискове, т.е. за неговата функционална ефективност и пр..* Данните показват, че въпреки очертаните тенденции на спад, брутната и нетната рентабилност на собствения капитал през последните години (с изключение на 2014 г.) бележат величини, значително над средните за основните водещи дружества и за бранша, която **е около 8.2 - 8.4 %**. Това е още едно убедително доказателство за **много доброто равнище на ефективност** на агрегирания застрахователен портфейл и способността му **негативните ефект да бъдат преодолявани**

2.6.2.3. Аналитична оценка на генерираната рентабилност на активите. Този многоаспектен показател дава представа за *начина, степента на ефективно използване на активите и за „продуктивността“* както на агрегирания застрахователен портфейл, така и на застрахователното дружество. За разглеждания период възвръщаемостта (рентабилността) на активите при ЗАД „Алианц България“ бележи **трайна тенденция на спад**, като през 2014 г. **Това е последица и се дължи основно на двойния ефект от спадът на величината на числителя във формулата - брутната и на нетната печалба с 21.7 % , както и на увеличеният абсолютен обем на корпоративните активи с 9.6 %**. Въпреки очертаната се тенденция, брутната и нетната възвръщаемост на активите на дружеството е в **границите между 1.9 % – 3.4 %**., но показателите значително са **над тази на основните водещи по пазарен дял конкуренти**, при които показателят Това се отнася и по отношение на целия застрахователен бранш.

2.6.3.4. Аналитична оценка на генерираната платежоспособност на дружеството. Проучванията и анализите ни показват, че през **първите четири години** на изследвания период (до 2015 г. вкл.) покритието на границите на платежоспособност със собствен капитал на ЗАД „Алианц България“ **по системата „Платежоспособност I“** е нормално и стабилно. Това е показано в следната съкратена таблица.

Година	2012	2013	2014	2015
Граница на платежоспособност (%)	209.6	209.8	192.0	217.0

След влизането в сила на „Платежоспособност II“, към 31.12.2016 г. покритието на **капиталовото изискване за платежоспособност (КИП) по новата система възлиза на 147%, а това на минималното капиталово изискване (МКИ) - на 327%.⁴⁰**, като отговаря на изискванията на регулатора, както и на изискванията на ниво група. Това е показателно, че платежоспособността на ЗАД „Алианц България“ е **на добро ниво** и то няма проблеми относно неизпълнение на КИП и/ или МКИ.

2.6.3.5. Аналитична оценка на генеративния потенциал на портфейла и ефективността при нетния паричен поток от основна дейност. Това е способността на агрегирания застрахователен портфейл **да генерира парични потоци** в застрахователното дружество от основна (застрахователна) дейност. Изследването и аналитичните оценки се базират на основния генеративен показател – **„норма на генеративен (продуктивен) потенциал“**(НГП. Това е изключително важен индикатор, показващ **възможностите на застрахователното дружество чрез своя агрегиран портфейл генерира (създава) парични средства (доходи) от преди всичко от основната (оперативната), но също така и от инвестиционната и финансовата си дейност. си дейност.** В последователно са изследвани **нормата на ефективност (рентабилност) на паричните потоци генерирани от продажбите (премийния приход) и операционния индекс (ОИ).**⁴¹ _Получените аналитични резултати свидетелстват, че генеративният потенциал на портфейла е **на добро равнище**, което се доказва преди всичко с реализирания голям обем брутен премиен при-

⁴⁰ Годишен отчет за 2016 г.

⁴¹ Този показател характеризира **степента на доходност, т.е. способността на застрахователния портфейл да генерира достатъчно парични постъпления** от основната дейност, които **предопределят до голяма степен величината на брутната му печалба** дава Наред с това, той представя за **силата на връзката и зависимостта** между нетния паричен поток от оперативна дейност и оперативната (брутната) печалба.

ход, както и на резултативния нетен паричен поток от основна дейност.

2.7. Изводи и обобщения.

Икономическата и финансовата ефективност на генеративния потенциал на портфейла, представени чрез показателите за брутната и нетната рентабилност на продажбите, на собствените средства, на активите, а така също и на нетния паричен поток от основна дейност (оперативният индекс) също могат да бъдат оценени като нормални, в повечето отношения - над средните равнища за бранша, както и над тези, на повечето от водещите конкуренти. Анализите показват, че основните рентабилитетни показатели на портфейла бележат тенденции на повишение.

Трета глава

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ВЪЗМОЖНИ ПОЛИТИКИ И МЕРКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ ПОРТФЕЙЛ НА ЗАД „АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ“

3.1. Въведение в общите положения

Политиките, референциите и конкретните мерки за оптимизиране на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ са съобразени с принципите, изискванията и стандартите на регулативния режим „Платежоспособност II“ и свързаната с него нормативна уредба, а така също и с принципите и разпоредбите на „Алианц Груп“ (Германия), към която принадлежи ЗАД „Алианц България“. Проблематиката и предложенията, свързани с оптимизирането на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ са базирани на резултатите и изводите от извършените в предходните части концепции и анализи, както и с оглед на посочените по-горе собствени съображения, пояснения и уточнения. Представени са рационални и аргументирани авторови предложения в ня-

колко направления, които биха могли да допринесат в голяма степен за оптимизацията на агрегирания застрахователен портфейл на изследваното дружество.

3.2. Мотиви за въвеждане на рисково базирано оптимизиране и мониторинг на застрахователния портфейл.

Рисково базираният подход отбелязва все по-широка популярност и практически се прилага като ефективна методологическа, както оперативна и така стратегическа технология в съвременното корпоративно управление и риск мениджмънт, особено в застраховането. Той *произтича и се налага от императивите на новия хармонизиран, рисков базиран, надзорен режим в ЕС*. Прилагането на рисково базираният подход *предполага и гарантира съответната на променящите се рискови ситуации адекватност и гъвкавост* за приспособяване динамиката и статуса на портфейлите към реалните и потенциалните рискови ситуации и опасности. Той се явява като важна предпоставка и надеждно средство за пораждането на подчертана чувствителност, отношение и позиции на индивидите и групите на всички нива в застрахователното дружество към риска и за формирането на тяхната професионална (експертна) рискова култура. При ЗАД „Алианц България“ е изградена ефективно функционираща управленска, вкл. и за управлението на риска и застрахователния портфейл, структура.

3.3. Референции за структурни портфейлни политики. Подробен мултикритериален управленски анализ свидетелстват че рисковите индикатори и общата рискова изложеност на застрахователния портфейл на изследваното дружество бележат величини, които очертават *нерационална и не особено ефективна структура и рисков профил на застрахователния портфейл*. Препоръчва се вниманието да се насочи към *прилагането на още по-рационална стратегия и по-ефективни специализирани диверсификационни политики за мониторинг и оптимизиране портфейлната структурата и нейното съдържание*. Препоръчват се конкретните решения и действия за порт-

фейлната и рисковата диверсификация, да бъдат ориентирани в няколко основни посоки (разновидности): а) **хоризонтална диверсификация** за разширяване на застрахователното поле при застраховки с нисък дял в портфейла; б) **вертикална диверсификация** в рамките на агрегираната застрахователна съвкупност и в индивидуалните портфейли (на отделните застраховки); в) **териториална (пространствена) диверсификация**, свързваща диверсифицирането на агрегирания и индивидуалните портфейли по **региони, административни области, местни (общински) локализации, а така също и локализации извън границите на страната**; г) **оптимизиране и адаптиране на рисковия апетит и рисковия толеранс** с реалния рисков капацитет на застрахователния портфейл и на дружеството още „на входа“, т.е. още в етапа на аквизицията д) други възможности и инициативи, възникващи, ситуационно.

3.4. Политики по маркетинг, продажби и администриране на портфейла.

Акцентираща се, че чрез маркетинговите стратегии, политики и механизми се проявява **генеративната функция на портфейла и се формират неговият генеративен (продуктивен, „производителен“) потенциал, капацитет и качество**. За оптимизирането на общия функционален статус на агрегирания застрахователен портфейл на ЗАД „Алианц България“ препоръките са систематизирани в няколко целесъобразни и възможни направления: а) **маркетингови и пласментни политики за оптимизиране и поддържане на портфейлната диверсифицираност**; б) **политики по разширяване обхвата на комуникациите, електронната търговия и обслужването в повече застрахователни браншове и продукт (търговия в «он лайн» режим, политики „проактивен (предварителен) чърн мениджмънт“ и др.**; в) **пазарни и пласментни политики за оптимизиране и балансиране на корпоративния рисков апетит и други** адекватни ефективни действия

3.5. Прилагане на гъвкава и адаптивна корпоративна тарифна политика. е наложително да бъде изследвана и тествана преди всичко **достатъчността на спечеления нетен премияен приход**. Независимо от стройната и системна организация и реализация на тарифната политика на дружеството, в съвре-

менния динамичен и предизвикателен пазар, винаги са възможни провокативни и негативни ситуации, на които то трябва адекватно да реагира. Особено чувствителни в това отношение са застрахователните тарифи при т.нар. „най-проблемни“ застраховки. Препоръчва се вниманието и оптимизирането да бъдат насочени най-вече към: **най-рисковата, за дружеството, застраховка „Автокаско“; периодично (поне 1 – 2 пъти годишна) ревизиране и оптимизиране тарифните ставки на нето премиите; ревизиране, анализ и оптимизиране на разноските; ревизиране на аквизиционните комисиони и преговаряне с посредниците за взаимно изгодно оптимизиране на техните равнища; оптимизиране на административните и свързаните с тях разноски; целесъобразно е ревизиране, преосмисляне и оптимизиране нивата на промоциите (отстъпките).**

3.6. Ползи и препоръки по адекватността на презастрахователните програми и покрития. Препоръките са съобразени преди всички с ефектите, **произтичат от спецификата на механизмите, схемите, формите и принципите на презастраховането**, а така също с **целите и императивите на системата „Платежоспособност II“ (главно с оглед на регулативните норми на покритие на капиталовите изисквания за платежоспособност (МКИ и КИП). ЗАД Алианц България**” действа в съответствие с критериите на КФН и приетите международни стандарти, а така също стриктно спазва определените от Allianz Group правила и принципи за осигуряване на качествена презастрахователна програма, които са задължителни за всички дъщерни компании на „Алианц SE“ (Германия) и се прилагат по отношение на всички видове презастрахователни договори. Подчертана е **ролята на пасивното непропорционално презастраховане и с акцент се препоръчва на дружеството прилагането на собствен индивидуалният (вътрешен) пълен модел за реално оптимизиране на МКИ и КИП** въпреки, че понастоящем работи по подобен вътрешен модел на „Алианц SE“ (Германия). Аргументирано се подчертава, че така ще се **гарантира в по-висока степен спазването на общите регулативни и вътрешните стандарти за качество и количество, както и за стабилните капиталови**

позиции на ЗАД „Алианс България“ и осигуряването на устойчива непрекъснатост на застрахователните операции в бъдеще.

3.7. Приложение на ефективни корпоративни инвестиционни политики. Авторите препоръки са базирани на реалния факт, че инвестиционният портфейл на застрахователя и паричните потоци от инвестициите са в *пряка връзка с агрегиращия застрахователен портфейл*, в резултат на което между тях са *налице съответни реципрочни зависимости и ефекти*. През анализирания период 2012 – 2016 година дружеството винаги се е стремяло успешно да осъществява инвестиционната си политика в границите на възможностите си и действащите регулации. Констатирано е, че въпреки някои (доказано в допустими граници) отклонения и ефекти, е *формирало и разполага с рационално диверсифициран инвестиционен портфейл*. Все пак авторите препоръки в сферата на инвестиционната политика са формулирани и представени като обектно формализирани и предметно конкретизирани както следва:

- ◆ *Дружеството да продължава да се придържа към принципа на благоразумния инвеститор*
- ◆ *Повишаване интензивността и адаптивността на междофункционалните взаимоотношения и процеси между ангажираните в управлението звена в дружеството.*
- ◆ *Поддържане на гъвкава инвестиционна политика* съобразно спецификата и сложността на инвестиционните инструменти.
- ◆ *Управление на риска, особено чрез перманентния мониторинг*, съобразно обемите, локализационните и рисковите профили на инвестиционните портфейли.
- ◆ *Адаптиране и оптимизиране на инвестиционния си рисков апетит в съответствие с реалния рисков толеранс.*
- ◆ *Предпазливо и разумно инвестиране в инструменти с комплексни и неясни рискови характеристики на риска и равнища на възвръщаемост.*

- ♦ Независимо, че дружеството няма проблеми с концентрационния риск⁴² и портфейлната асиметрия, **„принципът на предпазливост“ в никакъв случай не трябва да се подценява или пренебрегва.**
- ♦ **Поддържане на адекватна диверсифираност и ограничения** при подчертано специфични категории активи и инвестиционни инструменти.
- ♦ Прилагане на други, **гъвкави и адаптивни „ситуационни“ („ad hoc“) мерки и действия**, според възникващите пазарни ситуации.

3.8. Други рационални ситуационни политики и действия на дружеството. Авторите предложения и аргументации са ориентирани и акцентират основно върху някои проактивни политики и действия на изследваното дружество, с **по-широк спектър от дейности, процеси и операции, които междуфункционално, пронизват „от входа до изхода“ цялата корпоративна верига на предлагане (supply chain), респ. стойностната верига (value chain)** на изследваното дружество. Те са представени многостранно, задълбочено и аргументирано. Препоръчва се преди всичко действията и мерките на **дружеството да се ориентират** към: **оптимизационни стратегии и политики за цялостна модернизация, дигитализация и интелектуализация на корпоративната си верига на предлагане, респ. стойностната верига (Value chain); оптимизиране състоянието, структурите, функционалността и качеството** на действащите понастоящем **дистрибуторски канали и пласментната мрежа; ревизиране, преоценка и оптимизиране структурите, компетентността и качеството** както на **собствените пласментни канали** (агентската мрежа и директното застраховане), **така и на външните посредници** (застрахователните брокери, лизингови компании и други посреднически субекти). Прави се **предложение** за разширяване и интензифициране на **„банкашурансът“, т.е. банково-застрахователното посредничество (терминът е предложен**

⁴² Концентрация се наблюдава при портфейла от ДЦК – през 2016 г той е 71.1 %, през 2017 г. – 74.0 % и през 2018 г- нараства до 74.3 %

от проф. Р.Габровски⁴³). В това отношение авторовата⁴⁴ идея и препоръка вече е реализирана през октомври 2019 г. Като много актуална и важна се очертава препоръката относно провеждането на **адекватни и рационални политики по автоматизация, дигитализация и интелектуализация на аквизиционния процес, на пласментната инфраструктура и пласментните технологии**. биха могли да бъдат реализирани чрез **маркетинговите технологии от типа "Омни ченъл"(Omni-channel)**..

Изводи и обобщения.

Представеното, в тази част на разработката, съдържание, предложенията и препоръките възможните са базирани на теоретико-практическите концепции за агрегирания застрахователен портфейл, неговото управление и най-вече на резултатите от многостранния портфейлен управленски анализ в предходните две части.. Освен това, както бе подчертано по-рано, те са съобразени с обективните и реални обстоятелства, при които ЗАД „Алианц България“ функционира, а именно:

При това положение, основните изводи и препоръки, които смятаме, че са приемливи за дружеството, могат да бъдат обобщени както следва:

1. Идентифицирани, конкретизирани и обосновани са приоритетните и най-съществените мотиви за въвеждането на рисково базиран подход в портфейлния мениджмънт с оглед на **регулативният режим „Платежоспособност II“** който е основният **„императивно-облигаторен мотив“**

⁴³ Проф. Р.Габровски аргументира това свое становище с факта, че за разлика от термина т.нар. „комплексна финансова услуга“, лансиран от някои автори, при банкашуранса **банката не разработва застрахователни или „хибридни“ застрахователно-финансови продукти**, нито застрахователят **разработва банкови или финансови продукти**. В случая банката **е само посредник в пласмента и обслужването** на застрахователни продукти срещу съответни комисиони, бонуси и някои други изгоди от посредническото сътрудничество със застрахователната компания.

⁴⁴ Авторът е един от инициаторите на идеята за сключване на споразумения между дружеството и банкови институции и специално с „Уникредит Булбанк“ (България)

2. **Представени някои предложения и препоръки, свързани с оптимизационните структурни портфейлни политики** на дружеството, а така също и с **адаптирането на рисковия апетит** на дружеството

3. Направени са предложения и препоръки, свързани с разширяване и **интензифициране на аквизиционната дейност в региони и селища на страната с по-слабо икономически развитите и с по-ниски доходи и възможности на населението.**

4. Правят се конкретни **предложения и препоръки за радикално редуциране размера на разноските.**

5. Направени са препоръки за оптимизиране на веригата на предлагане и цялата пласментна мрежа на дружеството. **в съответствие с Директива (ЕС) 2016/97.**

6. Препоръчва се разширяване и интензифициране на аквизиционната работа чрез **банково-застрахователното посредничество („банкашуранса“).**

7. С повишен акцент са направени конкретни предложения и препоръки **за адаптиране и хармонизиране на изчислителния метод на КИП и МКИ.**

8. Поставен акцент върху наложителното разработване и регламентиране (калибриране) на **собствен вътрешен модел за изчисляване.**

9. Въпреки, че дружеството няма проблеми с концентрационния риск и портфейлната асиметрия, препоръчва се **„принципът на предпазливост“ и на „разумния инвеститор“ да не се подценяват или пренебрегват.**

В заключение на обобщенията се подчертава, че ЗАД „Алианс България“ **осъществява консистентен традиционен портфейлен мениджмънт** като елемент на общия корпоративен мениджмънт.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е разработен съобразно поставените цели и произтичащите от тях задачи. Научното изследване, анализите и изводите са фокусирани върху връзката, взаимната обусловеност и ефектите между обекта и предмета на разработката.. Представена е **собствена аргументирана концепция и приемлива дефиниция** за управлението на агрегирания застра-

хователен портфейл, на базата на която е разработена авторова **схема на концептуалната рамка и алгоритъм**. На базата на задълбочени проучвания на български и чуждестранни публикации и практически опит е **извършен анализ на особеностите и параметрите** на агрегирания застрахователен портфейл, **извежда собствена дефиниция** за него, подходяща за целите на портфейлния мениджмънт в застраховането. Особено внимание се обръща и чрез задълбочен емпиричен анализ **се демонстрира и се обосновава значимостта на качествените портфейлни характеристики и параметри в контекста на новите потребности на съвременния застрахователен мениджмънт**. На базата на реални статистически данни е извършен **подробен управленски рисков анализ на агрегирания застрахователен портфейл** на ЗАД „Алианц България“, установени са проблемните подпортфейли (застраховки), критичните зони. Като новост, е предложен, теоретично и практически е аргументиран като **елемент** на качествения портфейлен управленски анализ **нов комплексен качествен параметър (показател), дефиниран като „генеративен (продуктивен, производителен) потенциал“** на агрегирания застрахователен портфейл. В трета глава се формулирани, предложени някои възможни политики, действия и мерки от страна на ЗАД „Алианц България“ във връзка с оптимизирането на агрегирания застрахователен портфейл и поддържането на устойчива икономическа и финансова стабилност на портфейла и дружеството.

С необходимия респект, авторът си позволява да заяви, представените заключителни обобщения, както и цялото съдържание на дисертационния труд, дават основание да се приеме, че поставените задачи са изпълнени. Анализите, оценките и изводите от тях са в съответствие формулираната **основна изследователска теза и прецизиращите я подтези и доказват тяхната състоятелност**. Това дава основание да се приеме, че и поставените **целите са постигнати**.

V. СПРАВКА ЗА ОСНОВНИТЕ НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Най-общите достойнства и *приноси на дисертационния труд* се изразяват както във факта, че подобно задълбочено научно практическо изследване в областта на застраховането не е правено, така и в това, че подобни теоретико-методологически подходи, принципи и инструментариум на портфейлния мениджмънт в застраховането намират все още частично, ограничено или ограничено едностранчиво приложение.

С необходимия респект, приносите на дисертационния труд, могат да бъдат обособени в следните обобщени направления:

1. Върху основата на обширни и задълбочени проучвания на научни публикации и статистическа информация са разработени и приложени *авторова концепция, холистичен модел и алгоритъм за солидно теоретично и емпирично-аналитично изследване и научно обосновани анализи*. Те демонстрират съдържанието (фазите), логиката, изследователската технология, статистико-математическите техники, ключови измерителни и оценъчни процедури, специализираните и адаптирани индикатори и пр. които са използвани в процеса на теоретичното и научно-практическото им приложение. *Приложимостта и функционалността на предложения модел са апробирани чрез емпиричен, мултикритериален управленски анализ*.
2. За *първ път в сферата на застраховането* е идентифицирана, дефинирана и научно обоснована *най-важната функция* на агрегирания застрахователен портфейл на общозастрахователното дружества - *генеративната (производствената) функция*. Авторът предлага и аргументира собствена система от функции на агрегирания застрахователен портфейл, където генеративната функция, като най-важна, е поставена на *първо място в ав-*

- торовата концепция за същността и функциите на агрегирания застрахователен портфейл.*
3. Извежда се и се аргументира все още недооценяваното в практиката значение на *качествените характеристики и параметри на портфейла – диверсифицираност, симетричност, балансираност, генеративен потенциал и връзките между тях при определяне общия профил и типологизацията на агрегирания застрахователен портфейл.*
 4. *Дефинира се генеративният потенциал на агрегирания портфейл* и на базата на реални данни от изследваното застрахователно дружество емпирично се представя за *първ път в националната застрахователна теория и практика*
 5. Прецизирана и аргументирана е *ролята и значението на презастраховането за оптимизиране на диверсификацията („привнесена“ и изнесена“) на агрегирания портфейл и за оптимизиране на изискуемите капиталови индикатори на дружеството.*
 6. Предложена и аргументирана е *комплексна система от структурни, маркетингови, тарифни, инвестиционни и други рационални ситуационни политики и действия гарантиращи ефикасно и ефективно рисково базирано управление на агрегирания застрахователен портфейл и общозастрахователното дружество като цяло.*
 7. Вероятно като приносен момент би могъл да се квалифицира и фактът, че в процеса на написването на дисертационния труд *е реализирана на високо управленско равнище една от идеите и препоръките на докторанта към ЗАД „Алианц България“ разширяването на бизнеса в областта на банково-застрахователното посредничество, т.нар. „банкашуранс“.* В средата на м. октомври 2018 г. е сключено е споразумение за партньорство между Уникредит Булбанк и ЗАД „Алианц България“. *Докторантът е един от инициаторите на вече реализираната идея, повдигната още от преди няколко години.*

VI. ПУБЛИКАЦИИ НА ДОКТОРАНТА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Пенев, Орлин. *Управлението на агрегирания застрахователен портфейл на общозастрахователното дружество* VUZF Review Volume 3 (5), Number 2, 2018 София: Изд. "Григорий Богослов" (ISSN 2534-9228 (on line)) сс.4-17.

2. Пенев, Орлин.. *Качествените параметри на агрегирания застрахователен портфейл:генезис, рискови аспекти и възможни управленски решения в общото застраховане.* VUZF Review Volume 3 (6), Number 3, 2018 София: Изд. "Григорий Богослов" (ISSN 2534-9228 (on line)) сс.12-29.

3. Пенев, Орлин. *Генеративен потенциал на агрегирания застрахователен портфейл на общозастрахователното дружество:концептуални аспекти и индикатори* Сборник доклади от Национална кръгла маса 13 октомври 2018 г. АИ „Ценов“, Свищов, 2018. сс.101 - 113 . (ISBN 978-954-23-1712-8

VII. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ

Декларирам, че настоящият дисертационен труд е изцяло авторски продукт и в неговото разработване не са ползвани, в нарушение на авторските им права, чужди публикации и разработки.

ПОДПИС

